

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА

Економічний факультет

Кафедра економічної теорії та економічних методів управління

Допускається до захисту
В.о завідувача кафедри
д.е.н., проф., акад. НАН України
Андрій ГРИЦЕНКО

«_____» _____ 202__р.

Кваліфікаційна робота бакалавра

на тему:

**«ВПЛИВ НАЦІОНАЛЬНИХ ПОДАТКОВИХ СИСТЕМ НА
ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ»**

Спеціальність 051 «Економіка»

Освітньо-професійна програма «Економіка та економічна політика»

Виконав:

студент 4 курсу,
групи ЕЕ-41

Михайло Юдін

Керівник:

к.е.н., доцент
доцент ЗВО кафедри економічної теорії
та економічних методів управління

Тетяна ЧАТЧЕНКО



Харків 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Факультет економічний

Кафедра економічної теорії та економічних методів управління

Рівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень) перший, бакалавр

Спеціальність 051 «Економіка»

Освітньо-професійна програма «Економіка та економічна політика»

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри

Андрій ГРИЦЕНКО

«__» _____ 2025 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ БАКАЛАВРА**

Юдін Михайло Євгенович

1. Тема роботи: «Вплив національних податкових систем на економічне зростання»

Керівник роботи: Чатченко Тетяна Вікторівна, к.е.н., доц.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом університету від “04” лютого 2025 року № 2101-5/288.

2. Строк подання студентом роботи 26.05.2025 р

3. Перелік питань, які потрібно розробити:

1. Поняття «податкова система», її складові елементи та принципи побудови.
2. Сутність податків, їх функції та класифікація.
3. Порівняння української податкової системи з податковими системами інших країн.
4. Вплив податків на економіку країни.
5. Виявлення головних проблем податкової системи України.
6. Зміни та напрями реформування податкової системи для покращення її дієвості та функціонування.

4. План роботи

№ з/п	Назва етапів роботи
1.	Формування теми кваліфікаційної роботи разом з науковим керівником, затвердження теми, висування робочої гіпотези, розробка плану роботи
2.	Збирання первинної та вторинної інформації відповідно до плану роботи
3.	Підготовка першого розділу кваліфікаційної роботи. Доопрацювання першого розділу згідно з рекомендаціями науково керівника
4.	Підготовка і публікація доповіді на наукову конференцію з викладенням основних ідей кваліфікаційного дослідження
5.	Написання другого розділу кваліфікаційної роботи. Доопрацювання другого розділу згідно з рекомендаціями науково керівника
6.	Написання вступу, висновків кваліфікаційної роботи. Оформлення списку літератури
7.	Підготовка тексту і презентації для передзахисту роботи на кафедрі, отримання рекомендацій і доопрацювання кваліфікаційної роботи у відповідності до них
8.	Подання готової кваліфікаційної роботи на кафедру економічної теорії та економічних методів управління. Проходження перевірки на відсутність плагіату
9.	Підготовка і отримання відгуку і рецензії на кваліфікаційну роботу
10.	Підготовка презентації до захисту кваліфікаційної роботи

5. Дата видачі завдання: 10.02.2025 р.

Студент



(підпис)

Михайло Юдін

(ім'я прізвище)

Керівник роботи



(підпис)

Тетяна ЧАТЧЕНКО

(ім'я прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ I: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ПОДАТКОВИХ СИСТЕМ.....	8
1.1. Податкова система: поняття, склад та принципи побудови.....	8
1.2. Сутність та види податків.....	15
1.3. Національні особливості податкових систем світу.....	20
РОЗДІЛ II: ВПЛИВ ПОДАТКОВИХ СИСТЕМ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ.....	29
2.1. Емпіричне дослідження впливу податкових систем на економічне зростання	29
2.2. Основні методи впливу податків на основні економічні показники.....	37
2.3. Напрями реформування податкової системи України.....	49
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	63

ВСТУП

Актуальність дослідження. Податкові системи впливають на економічне середовище, стимулюючи або гальмуючи розвиток бізнесу та інвестицій. Оптимізація систем може позитивно позначитися на підвищенні конкурентоспроможності та зростанні ВВП. Податкові надходження є основним джерелом доходів державного бюджету, які використовуються для фінансування соціальних програм, охорони здоров'я, освіти та інфраструктури. Боротьба з корупцією та недекларованим доходом. Ефективна податкова система може сприяти зменшенню корупції та недекларованого доходу, забезпечуючи більшу прозорість та відповідальність платників податків.

Актуальність теми обумовлена значною роллю податкової політики в розвитку національної економіки. В умовах глобалізації та динамічних змін економічної ситуації країни, ефективність податкової системи стає чинником для забезпечення стійкого економічного зростання, залучення інвестицій та забезпечення соціального добробуту населення. Податкові системи різних країн значно відрізняються за своєю структурою, принципами та механізмами впливу на економіку, що підвищує необхідність детального дослідження їхнього впливу на економічні процеси. Варто зазначити, що досліджували ці питання такі науковці як: Соколовська А.М., Тарасова Є.Р., Слатвінська М.О., Шило Ж.С., Головань Т.В. та інші.

Визначення об'єкта та предмета дослідження є ключовим для розуміння основних аспектів теми.

Об'єктом дослідження є податкова система.

Предметом дослідження є вплив національних податкових систем на економічне зростання.

Аналіз податкової системи і її впливу на економіку дає змогу виявити оптимальні шляхи для поліпшення економічної політики країни та забезпечення її конкурентоспроможності на міжнародному рівні.

Метою цього дослідження є визначення основних механізмів впливу національної податкової системи на економічне зростання та формулювання рекомендацій щодо оптимізації податкової політики для сприяння сталому розвитку економіки.

Для досягнення поставленої мети передбачено вирішення таких основних завдань:

1. Розкрити зміст поняття «податкова система», охарактеризувати її складові елементи та принципи побудови;
2. Дослідити сутність податків, їх функції та класифікацію;
3. Проаналізувати національні особливості побудови податкових систем у різних країнах світу;
4. Здійснити емпіричне дослідження впливу податкових систем на економічне зростання.;
5. Визначити основні методи впливу податків на ключові макроекономічні показники;
6. Виявити проблеми функціонування податкової системи України та обґрунтувати напрями її реформування.

Методи дослідження. Використовувався метод аналізу для детального вивчення національних податкових систем. Синтез об'єднав отримані дані для виявлення загальних закономірностей. Порівняння систем різних країн дозволило оцінити їх ефективність з урахуванням рівня економічного розвитку. Економетричні методи застосовувалися для кількісного аналізу впливу податкових ставок на економічні результати.

Апробація результатів дослідження проведена на Міжнародній мультидисциплінарній науковій інтернет-конференції «Дев'яносто сьомі економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки», яка проходила 29-30 травня 2025 року. Та включає публікацію тез за темою роботи, розміщених на сайті конференції <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-5285/>, дозволить оцінити теоретичну та практичну значущість висновків.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, 10 таблиць, 1 рисунку, списку використаних джерел з 52 найменувань. Загальний обсяг роботи складає 68 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ПОДАТКОВИХ СИСТЕМ

1.1. Податкова система: поняття, склад та принципи побудови.

Податкова система – це сукупність взаємопов'язаних елементів, які регулюють процес оподаткування в державі. Вона включає податки, збори, податкові органи, законодавчу базу та принципи, що визначають взаємовідносини між державою та платниками податків.

Податкова система України пройшла складний шлях реформування та адаптації до ринкових умов, і сьогодні вона складається з певної сукупності податків, зборів та інших обов'язкових платежів, які регламентуються Податковим кодексом України.

Етап інтенсивного реформування (2010–2022 рр.). У цей період Податковий кодекс зазнав низки змін та доповнень. Впроваджено електронне адміністрування податків, удосконалено систему адміністрування податку на додану вартість (ПДВ), впроваджено механізми для зниження рівня тіньової економіки. Вплив на розвиток податкової системи мали також процеси євроінтеграції, а саме – гармонізація податкового законодавства з нормами ЄС [40, с. 27].

Сучасний етап (з 2022 року). Сучасний етап розвитку податкової системи України характеризується необхідністю адаптації до умов війни, економічних викликів та відновлення. Окрім того, значного значення набуває приведення податкового законодавства до стандартів Європейського Союзу, що є однією з умов інтеграції України в європейське співтовариство [37, с. 38].

Таблиця 1.1.

Основні етапи становлення податкової системи

Етап	Роки	Основні події та зміни	Основні завдання
Початковий етап	1991–1996	Прийняття базових законів, створення системи податків	Формування структури податкової системи
Етап стабілізації	1997–2010	Прийняття Податкового кодексу, систематизація податків	Встановлення правових основ податкових відносин
Інтенсивне реформування	2010–2022	Внесення змін до Податкового кодексу, електронне адміністрування	Зниження тіньової економіки, адаптація до норм ЄС
Сучасний етап	з 2022	Гармонізація з ЄС, адаптація до умов кризи	Прозорість системи, стимулювання економічної активності

Джерело: розроблено автором за [7; 9]

Перспективи розвитку податкової системи України пов'язані з необхідністю подальшої інтеграції до європейського економічного простору, що вимагає гармонізації податкових норм з європейськими стандартами. Крім того, значна увага приділяється реформам, спрямованим на зниження податкового тиску для стимулювання підприємницької діяльності та підвищення конкурентоспроможності економіки. Одним із пріоритетів є забезпечення стабільності та передбачуваності податкової системи, що сприятиме залученню інвестицій та економічному зростанню.

Для наукового визначення поняття «податкова система» перш за все необхідно з'ясувати, який зміст у нього вкладають фахівці у сфері права, економіки та практики. Спочатку слід звернути увагу на визначення терміна «система» (від грец. *systema* – «утворення», «складення»), який означає порядок,

обумовлений упорядкованим розташуванням частин, упорядковану сукупність, єдність елементів. Існують різні підходи до визначення поняття «податкова система» як у правничій, так і економічній науках, проте на сьогодні це поняття не викликає труднощів у розумінні. Дану позицію підтверджує твердження М. Кучерявенка: «Поняття "податкова система" не викликає значних суперечок у спеціальній літературі. Численні визначення підкреслюють сутність податкової системи як сукупності "податків, зборів, платежів"» [11, с. 217].

Подібний підхід до визначення податкової системи характерний також для В. Андрущенка, який вважає, що податкова система – це «сукупність податків і зборів; механізми та способи їх розрахунку і сплати, а також суб'єкти, залучені до податкової діяльності, що забезпечують адміністрування та надходження податків і зборів до бюджету та інших державних цільових фондів» [2, с. 218].

Дещо ширший підхід до визначення податкової системи, хоч і з акцентом на ототожнення її із системою оподаткування, пропонує Н. Деєва. В її тлумаченні податкова система (або система оподаткування) – це сукупність різних видів податків і зборів, встановлених на законодавчому рівні, а також принципи, форми, методи оподаткування, організація податкової діяльності й контроль за дотриманням податкового законодавства. Такий підхід демонструє тісний зв'язок податкової системи із системою оподаткування, яка включає процес установлення й запровадження податків, види податків, права та обов'язки платників, порядок розподілу податків між бюджетами різних рівнів, а також відповідальність учасників податкових відносин [13, с. 73-74].

Податкова система України стикається з низкою викликів, таких як низький рівень податкової дисципліни, високий рівень тіньової економіки, складність податкових процедур, а також постійні зміни податкового законодавства. Важливим завданням є забезпечення стабільності та передбачуваності податкових правил, що сприятиме створенню сприятливих умов для інвестиційної діяльності та економічного зростання [7, с. 20].

Ми прагнемо аналізувати сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку податкової системи в нерозривному зв'язку з її історичним розвитком.

Формування податкової системи України почалося з ухвалення Закону України «Про систему оподаткування» 25 червня 1991 року № 1251-ХІІ, який втратив чинність 1 січня 2011 року через запровадження Податкового кодексу України 2 грудня 2010 року. Стаття 67 Конституції України зазначає, що кожен громадянин зобов'язаний сплачувати податки і збори у порядку та в розмірах, установлених законом [21].

З проголошенням незалежності України в 1991 році розпочався процес створення національної податкової системи, яка спочатку відзначалася браком досвіду в зборі основних податків, які використовуються для регулювання соціально-економічного розвитку країни. Прийняття Податкового кодексу України у 2010 році стало ключовим етапом інституційного оформлення податкової системи, під час якого з переліку загальнодержавних та місцевих податків були виключені малоефективні та недіючі податки. У 2014 році кількість податків була ще більше скорочена шляхом об'єднання діючих податків, залишивши 7 загальнодержавних та 4 місцевих. Наприклад, податок на майно об'єднав три види податків: податок з нерухомого майна, податок на землю та податок на транспортні засоби, аналогічно сталося й з рентною платою.

Податкова система України формувалася в умовах переходу від колишнього СРСР до незалежності. Починаючи з прийняття Закону "Про систему оподаткування" у 1991 році, вона поступово еволюціонувала. У 1994 та 1997 роках цей закон зазнавав змін і виходив у нових редакціях. Протягом періоду з 1997 по 2010 рік вносилися різноманітні зміни, внаслідок чого на момент ухвалення Податкового кодексу у 2010 році в системі оподаткування України налічувалося 28 загальнодержавних та 15 місцевих податків, зборів і інших обов'язкових платежів. На сьогоднішній день Податковий кодекс України зазнав кількох змін, які включають спрощення процедур подання податкової звітності та сплати податків для підприємств, зменшення кількості податкових пільг та винятків для забезпечення більшої прозорості та справедливості в системі оподаткування. Також запроваджено нові механізми контролю за дотриманням податкового законодавства та модернізація системи

оподаткування, щоб вона відповідала сучасним економічним умовам і міжнародним стандартам.

Визначення принципів побудови податкової системи має ключове значення для створення ефективної та функціональної податкової структури. Однак у науковій літературі та дослідженнях, що стосуються реалізації цих принципів, не сформовано єдиного погляду щодо їх складу. Принципи податкового законодавства, безперечно, повинні належати до його основних механізмів. У сучасних умовах, однак, спостерігається порушення реалізації цих принципів. За думкою дослідників О. Дмитрик, А. Котенка та Є. Смичка, основна проблема при реалізації принципів податкового законодавства полягає в їхній необов'язковості. Вчені дійшли висновку, що окремі принципи щорічно порушуються, що підтверджується аналізом змін у чинному податковому законодавстві [14, с. 109].

Податкова система України будується на ряді принципів, які закладені як в національному законодавстві, так і в міжнародних стандартах:

- Принцип справедливості – рівний розподіл податкового тягара серед громадян залежно від їхніх доходів.
- Принцип обов'язковості – усі громадяни та суб'єкти господарювання зобов'язані сплачувати податки відповідно до законодавства.
- Принцип прозорості та ясності – податки повинні бути зрозумілими, а процедури їх розрахунку та сплати – прозорими.
- Принцип стабільності – податкова система повинна забезпечувати стабільний та передбачуваний дохід для держави.
- Принцип рівності – рівність усіх платників перед законом, незалежно від їхнього соціального статусу, доходів чи роду діяльності [24, с. 100].

Податкова система України є важливою складовою державної фінансової системи, яка забезпечує акумулювання фінансових ресурсів для виконання державних функцій, реалізації соціально-економічних програм та підтримання макроекономічної стабільності. Основні сутнісні характеристики податкової

системи України визначаються її структурою, функціями, принципами побудови, а також правовими та економічними особливостями.

За визначенням О. Баріна, податкова система охоплює базові принципи оподаткування, систему податків і зборів, податкову правосуб'єктність, податковий обов'язок та механізми адміністрування податків і зборів [3, с. 16].

Сучасна податкова система України складається з таких основних елементів:

1. Податки та збори: обов'язкові платежі, що стягуються з платників на підставі законодавства.
2. Податкові органи: державні установи, відповідальні за адміністрування податків та контроль за їх сплатою.
3. Законодавча база: сукупність нормативно-правових актів, що регулюють податкові відносини.
4. Принципи оподаткування: засади, на яких ґрунтується побудова та функціонування податкової системи.
5. Механізми адміністрування: процеси та процедури, що забезпечують ефективне функціонування податкової системи.

У дослідженні Т. Карабін та О. Білаш акцентується увага на історичному розвитку податкової системи України та її еволюції до сучасного стану. Податкова система являє собою сукупність загальнодержавних податків і зборів, що надходять до бюджетів усіх рівнів відповідно до положень чинного Податкового кодексу [40, с. 24].

Формування податкової системи України відбувалося в умовах становлення державності та за відсутності належного досвіду у сфері податкового регулювання як важливого інструменту соціально-економічного розвитку держави. Цей процес триває й нині, супроводжуючись пошуком шляхів подальшого вдосконалення та модернізації податкової системи, адже на неї покладається важлива роль у подоланні сучасної економічної кризи [15, с. 53].

Принципи побудови податкової системи визначають її ефективність, справедливість та стабільність. Основні з них включають:

- Законність: усі податки та збори повинні встановлюватися виключно законами.
- Справедливість: оподаткування має бути рівномірним і відповідати платоспроможності платників.
- Стабільність: податкова система повинна бути передбачуваною та незмінною протягом тривалого часу.
- Економічна обґрунтованість: податки повинні враховувати економічні реалії та не перешкоджати розвитку бізнесу.
- Прозорість: процедури оподаткування мають бути зрозумілими та відкритими для платників.

О. Лобач у своєму дослідженні підкреслює важливість взаємозв'язку між принципами податкового права, податкової системи та податкового законодавства, що сприяє формуванню ефективної та справедливої податкової політики. Проблематика принципів оподаткування привертає увагу дослідників із різних сфер суспільного знання. Це зумовлено тим, що податок сьогодні розглядається як економічна, правова, соціальна та політична категорія, через яку забезпечується задоволення публічно-суспільних потреб [25, с. 39].

Податкова система є елементом фінансової системи держави, що забезпечує її економічну стабільність та соціальний розвиток. Ефективна податкова система повинна бути побудована на чітких принципах, мати прозору структуру та адаптуватися до змін у суспільстві та економіці.

1.2. Сутність та види податків

Податок – це обов’язковий, безоплатний, безповоротний платіж, що стягується державою з юридичних та фізичних осіб на підставі чинного законодавства для фінансування суспільних потреб. Він є основним джерелом формування доходної частини бюджету та виконує важливі функції у регулюванні економіки та забезпеченні соціальної справедливості.

Згідно з Податковим кодексом України податок – це обов’язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку [33].

О. Макарук визначає податок як «обов’язковий платіж, що має публічно-правовий характер, сплачується на підставі закону та забезпечує фінансування державних функцій». Водночас, на нашу думку, існуюча практика справляння податків потребує подальшого вдосконалення, зокрема пошуку оптимальних варіантів побудови їхніх елементів і механізмів стягнення [26].

Податки виконують кілька важливих функцій у державі, які визначають їх роль у соціально-економічному розвитку, за твердженням І. Волохової та О. Дубовик. Так, фіскальна функція полягає в забезпеченні надходжень до державного бюджету, що є необхідним для фінансування різноманітних державних витрат, таких як утримання інфраструктури, забезпечення соціальних виплат та розвиток економіки. Податки виконують розподільчу функцію, що передбачає перерозподіл доходів між різними соціальними групами. Це дає змогу зменшити рівень соціальної нерівності в суспільстві, оскільки кошти, зібрані з більш заможних верств населення, сприяють фінансуванню програм, орієнтованих на допомогу менш забезпеченим. Наступна функція, регулююча, полягає у впливі на економічні процеси. Податкові ставки можуть бути використані як інструмент для стимулювання певних видів діяльності або, навпаки, для їх стримування, таким чином держава може впливати на розвиток різних секторів економіки. І, нарешті, контрольна функція податків забезпечує

дотримання фінансової дисципліни серед платників податків, оскільки через систему податкових перевірок і механізмів контролю держава стежить за правильністю нарахування і сплати податків, що є важливим елементом для стабільності фінансової системи [31, с. 37-38].

Податкова система України поділяється на державні та місцеві податки і збори. Основними державними податками є: податок на додану вартість (ПДВ), який є одним із основних джерел надходжень до бюджету; податок на прибуток підприємств, який стягується з доходів юридичних осіб; податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), що стягується з доходів громадян; акцизний податок – оподаткування товарів, що є об'єктами акцизу, зокрема алкоголю, тютюну, палива тощо; мито – податок, що стягується під час ввезення або вивезення товарів за межі митної території України [33].

Місцеві податки включають, зокрема, податок на нерухомість, єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва, туристичний збір тощо. Ці податки дозволяють місцевим органам влади формувати власний бюджет і фінансувати соціально-економічний розвиток регіону.

Отже, податкова система України є багаторівневою структурою, яка побудована на основі принципів справедливості, обов'язковості, стабільності та прозорості, що забезпечують її ефективне функціонування в умовах ринкової економіки.

Класифікація податків здійснюється за різними критеріями, що дозволяє розглядати їх з різних аспектів та призначень.

Одним із основних критеріїв є форма стягнення податків. Прямі податки сплачуються безпосередньо з доходів або майна платника. Це можуть бути податки на доходи фізичних осіб або податки на прибуток підприємств. Вони безпосередньо залежатимуть від фінансового становища платника і є основним джерелом доходу для держави. Натомість непрямі податки включаються у вартість товарів та послуг і сплачуються споживачами. Прикладом таких податків є податок на додану вартість або акцизний податок. Ці податки часто

використовуються для регулювання споживчого попиту та стимулювання чи обмеження споживання певних товарів.

Іншим важливим критерієм класифікації є рівень управління податками. Загальнодержавні податки встановлюються центральними органами влади і діють на всій території країни. Це може бути, наприклад, податок на прибуток або податок на додану вартість, які застосовуються до всіх підприємств та фізичних осіб на загальнодержавному рівні. Місцеві податки, у свою чергу, встановлюються органами місцевого самоврядування та діють лише на території конкретних місцевих громад або адміністративно-територіальних одиниць. Прикладом є податок на нерухоме майно або туристичний збір, що сплачуються на рівні конкретних населених пунктів або областей.

Щодо об'єкта оподаткування, податки можна класифікувати на три основні категорії. Податки на доходи спрямовані на оподаткування доходів фізичних та юридичних осіб. Це можуть бути як особисті доходи громадян, так і прибуток підприємств. Податки на споживання стягуються при придбанні товарів і послуг, що робить їх важливим інструментом в економічній політиці для стимулювання або обмеження певних типів споживчої активності. І, нарешті, податки на майно оподатковують володіння або користування майном, таким як нерухомість, транспортні засоби або земельні ділянки [41, с. 42-43].

За О. Баріним, організація та функціонування сучасної податкової системи України базуються на таких принципах, як: єдність; максимальна ефективність; єдиноначальність і централізоване управління; раціональність та оптимальність; системність; плановість; стабільність; гнучкість (або динамічність); цілісність; розподіл податкових повноважень; податкове спрощення. Дотримання та втілення цих принципів сприятимуть більш ефективному проведенню податкової політики [3, с. 17].

24 лютого 2022 року в Україні через військову агресію та повномасштабне вторгнення з боку росії було запроваджено воєнний стан. Вказані події спричинили зміну пріоритетів державного управління: головним завданням тепер стало не розвиток економіки, а її збереження. У стійкості економіки країни

в умовах війни важливу роль відіграє активізація підприємницької діяльності та здатність бізнесу ефективно відповідати на виклики часу. Досвід показав, що підприємства можуть працювати відносно стабільно навіть за таких умов, що є критичним для наповнення державного бюджету, підтримки зайнятого населення та збереження його платоспроможності під час воєнного стану. У зв'язку з цим уряд зосередив свої зусилля на впровадженні ініціатив, спрямованих на стимулювання підприємництва в умовах війни. Ці заходи передбачають, зокрема, пом'якшення вимог до кредитування, спрощення ведення бізнесу, а також забезпечення можливостей для релокації компаній із зон активних бойових дій [46, с. 259].

Розвиток бізнес-сектору, у свою чергу, створює основу для економічного відновлення країни та підтримання її стійкості перед зовнішніми загрозами.

Податкову політику можна розглядати як самостійну, багатоскладову систему, що включає інструменти, принципи, закони, методи і засоби впливу, спрямовані на реалізацію податкових завдань. Її головна функція полягає в організації та регулюванні фіскальних відносин між державою, бізнесом і громадянами. Через багатогранність цієї системи кожен її елемент виконує специфічні функції відповідно до стратегічних цілей держави. Тактичні рішення в межах податкової політики можуть мати як стримувальний вплив на економічний розвиток, так і сприяти активізації підприємництва та підвищенню добробуту населення [12, с. 26].

До ключових механізмів підтримки економічної системи належать: механізм формування доходів бюджетів, механізм здійснення бюджетних видатків, механізм перерозподілу доходів і витрат між різними рівнями бюджетів, механізм збалансування бюджетів, механізм державного кредитування та механізм функціонування державних цільових позабюджетних фондів [35, с. 75].

Тож, податки є невід'ємною частиною економічної системи держави, виконуючи важливі функції у фінансуванні державних витрат, регулюванні економіки та забезпеченні соціальної справедливості. Різноманітність видів

податків дозволяє державі ефективно впливати на різні аспекти економічного життя, забезпечуючи стабільність та розвиток суспільства.

1.3. Національні особливості податкових систем світу

Податкові системи різних країн світу формуються під впливом історичних, економічних, соціальних та політичних факторів. Їх структура, принципи та механізми адміністрування відображають національні особливості та пріоритети державної політики. Порівняльний аналіз податкових систем дозволяє виявити ефективні практики та адаптувати їх до національних умов.

Податкова система Німеччини характеризується високим рівнем прогресивності податку на доходи фізичних осіб, де максимальна ставка сягає 45%. Крім того, існує «солідарний податок» для фінансування потреб східних земель. Система передбачає значні податкові пільги для сімей з дітьми та соціально незахищених верств населення [19, с. 60]. Структура податкових надходжень включає в себе такі: - державні (48% відрахувань); - федеральні (39% поповнюються за рахунок земельних податків і деяких інших платежів); - місцеві (муніципальні - 13% надходжень) [6, с. 32].

У США податкова система є федеративною, де податки стягуються на федеральному, штатному та місцевому рівнях. Федеральний податок на доходи фізичних осіб має прогресивну шкалу з максимальними ставками до 37%. Кожен штат має право встановлювати власні податки, що призводить до значних відмінностей у податковому навантаженні між штатами [19, с. 61].

У більшості країн ЄС застосовується прогресивна шкала оподаткування доходів фізичних осіб. Наприклад, у Швеції максимальна ставка податку на доходи фізичних осіб становить близько 57%. Також характерною є висока ставка податку на додану вартість (ПДВ), яка в деяких країнах перевищує 20%.

Порівняльне дослідження податкових систем України, Німеччини та США дозволяє виявити спільні риси та відмінності. Зокрема, в Україні застосовується пропорційна ставка податку на доходи фізичних осіб (18%), тоді як у Німеччині та США – прогресивна шкала. Крім того, в Україні існує спрощена система

оподаткування для малого бізнесу, що є аналогом податкових пільг у розвинених країнах [6, с. 33].

У дослідженні С. Мережко, Н. Ушолік та О. Лизунової зазначається, що в країнах ЄС частка податкових надходжень у ВВП є вищою порівняно з Україною, що свідчить про більшу роль податків у фінансуванні державних витрат [27].

Як видно з рис. 1.1., в Україні спостерігається відносно невисокий рівень податкового тиску – 27,3%, що лише трохи перевищує аналогічний показник у США (26,9%). Натомість у країнах Європейського Союзу середній рівень податкового тиску становить 39,3%.

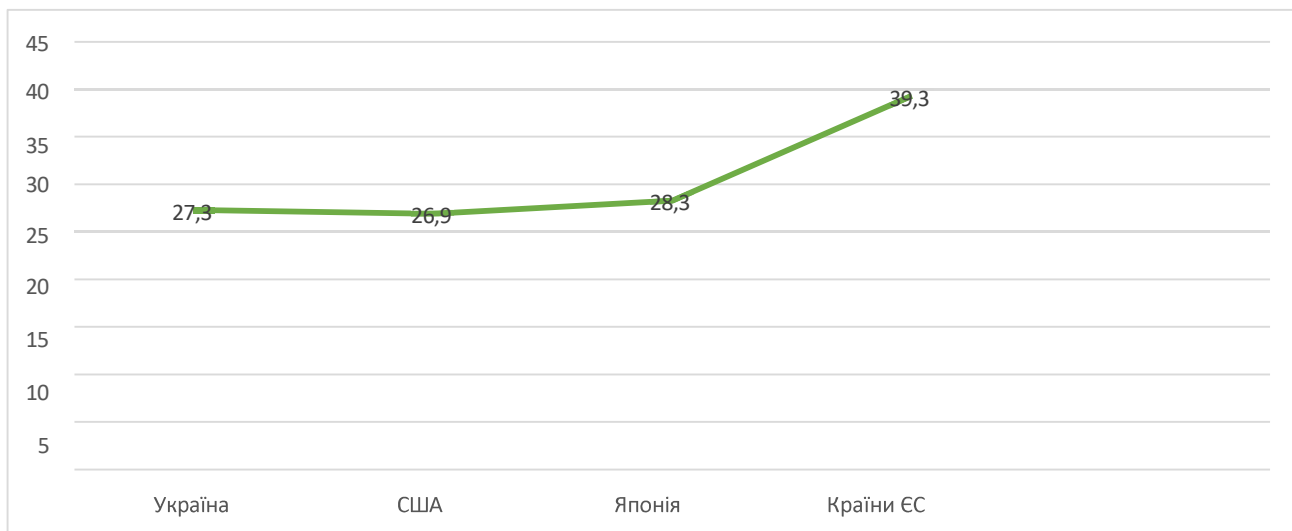


Рис. 1.1. Питома вага податків у структурі ВВП України, США, Японії, країн ЄС

Джерело: [39]

Проаналізуємо розміри ставок основних податків в Україні та інших країнах (табл. 1.2.).

Загалом, ставки основних податків в Україні є нижчими, ніж у більшості інших держав. Серед проаналізованих європейських країн Україна має найнижчі податкові ставки за трьома основними податками. Друге місце за рівнем податкового навантаження посідає Польща, третє – Німеччина, четверте –

Іспанія, п'яте – Нідерланди. Таким чином, можна зробити висновок, що в Україні встановлені найнижчі максимальні ставки основних податків серед розглянутих європейських країн.

Таблиця 1.2.

Ставки основних податків в Україні та інших країнах

Країна	Ставка ПДВ		Ставка ПДФО		Ставка податку на прибуток		Загальний рейтинг країни, місце
	%	місце	%	місце	%	місце	
Україна	20	2	18	1	18	1	1
Німеччина	19	1	47,5	6	29,8	4	3
Іспанія	21	3	45	4	30	5	4
Італія	22	4	45,6	5	31,4	6	7
Франція	20	2	45	4	34,4	8	6
Нідерланди	21	3	52	7	25,5	3	5
Португалія	23	5	42	3	36	9	8
Бельгія	21	3	53,7	8	34	7	9
Польща	23	5	32	2	19	2	2

Джерело: розроблено автором за [39]

Податкова система Франції на центральному, регіональному та місцевому рівнях охоплює близько 200 видів податків, зборів, обов'язкових та так званих парафіскальних платежів. Лише незначних податків і зборів, частка яких у ВВП не перевищує 0,1 %, у Франції удвічі більше, ніж у Німеччині. Загальна сума річних податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів перевищує 1 трлн євро. Парафіскальні податки (парафіскалітети) – це обов'язкові платежі, що справляються на користь певних підприємств, організацій або фондів в інтересах суспільства та держави. Прикладом є збір із нафтопродуктів у Франції на користь Французького інституту нафти або збір на обслуговування та безпеку в аеропорту «Бориспіль» в Україні [1, с. 17].

У Франції відсутній єдиний соціальний внесок (податок). Щоб національна система соціального страхування та забезпечення не виглядала надмірно щедрою, було скасовано гарантований мінімальний дохід (revenue minimum

d'insertion) для деяких категорій населення, замінивши його на ситуативне право на «активну солідарну допомогу» (revenu de solidarité active, RSA). У 2020 році за правом на солідарну допомогу у зв'язку з пандемією COVID-19 можна було отримати допомогу в розмірі 150 євро, а також додатково 100 євро на кожну утримувану дитину [1, с. 22].

Податок на індивідуальні доходи фізичних осіб (imposta dei redditi, IRE) справляється на трьох рівнях: національному, регіональному (обласному) та місцевому (муніципальному). Оподатковуються доходи осіб, які працюють за наймом (lavoratore dipendente), а також самозайнятих осіб (lavoratore autonomo). Суб'єктами цього податку є фізичні особи-резиденти, що оподатковуються за доходами, отриманими як в Італії, так і за її межами; нерезиденти ж оподатковуються лише за доходами, заробленими в Італії [1, с. 60].

В Італії акцизи стягуються з нафтопродуктів, енергоносіїв, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, а також з пластикових пакетів, сірників, страхових операцій, видовищних заходів та грального бізнесу. Податок на трансфер нерухомості, який сплачується покупцем, має чотири складові: ПДВ за ставкою 10 % (для деяких категорій платників – 4 %), фіксований реєстраційний збір (imposta di registro), фіксований збір на земельну власність (imposta ipotecarie) та фіксований кадастровий збір (imposta catastali). Фіксований податок на автомобілі (bollo auto) залежить від типу двигуна (бензиновий, дизельний) і його потужності; також оподатковуються мотоцикли (bollo moto) і мопеди (bollo motorino). У 2006 році в італійський бюджет вперше надійшли доходи від 25%-го податку на прибуток від реалізації продукції порнографічного характеру. Цей «порнографічний» податок здобув репутацію «етичного» та «пуританського». Квитки на кінофільми та театральні вистави відповідного змісту, прокат DVD-дисків, підписка на телевізійні порнографічні канали та друковані видання обкладаються додатковим 10% податком на додану вартість [1, с. 64].

Податкові системи різних країн мають свої особливості, які обумовлені рівнем економічного розвитку, соціальними стандартами, а також економічними та політичними умовами. Порівняння податкової системи України з

податковими системами країн Європейського Союзу дозволяє визначити її сильні та слабкі сторони, а також окреслити напрями для подальшого вдосконалення. Податкова система України суттєво відрізняється від систем оподаткування в країнах ЄС як за структурою, так і за рівнем податкового навантаження. Україна має податкову систему, що перебуває у стані постійного реформування. Ключові відмінності стосуються рівня ставок основних податків, кількості податків, частки податкових надходжень у ВВП, структури податкових надходжень, а також інструментів, які використовуються для адміністрування податків.

Будь-які спроби обманути державу з боку платника податків будуть виявлені і призведуть до негативних наслідків. У багатьох країнах співпраця з контролюючими органами відбувається завдяки вдосконаленню відносин між платниками податків і податковими органами. Більшість країн із розвиненою системою податкового адміністрування дійшли висновку, що створення податкових правовідносин на основі зазначених принципів позитивно впливає на підвищення законослухняності платників, добровільність сплати податків і, в підсумку, на зростання податкових надходжень [42, с. 203].

Аналізуючи специфіку податків і зборів у країнах ЄС, варто зазначити, що існують суттєві відмінності у наднаціональному регулюванні прямих і непрямих податків. Законодавче регулювання ЄС у сфері прямого оподаткування зосереджене на приведенні податкових законів різних країн до спільних стандартів («зближення законів») [22, с. 228].

У країнах ЄС податкове навантаження, як правило, є вищим, ніж в Україні, однак є більш збалансованим за рахунок прогресивного оподаткування та високої частки непрямих податків. У ЄС активно використовуються цифрові технології для зниження адміністративних бар'єрів та забезпечення прозорості податкових операцій. В Україні також запроваджуються електронні сервіси, проте система потребує подальшої автоматизації та спрощення. У країнах ЄС значну частку податкових надходжень складають непрямі податки, як-от ПДВ, який має стандартизовану ставку у більшості країн ЄС (зазвичай близько 20%).

В Україні ж ставка ПДВ також складає 20%, проте ефективність його адміністрування значно нижча, ніж у більшості європейських країн [27].

Таблиця 1.3.

Порівняльна характеристика податкових систем України та країн ЄС

Показник	Україна	Німеччина	Франція	Польща
Ставка ПДВ	20%	19%	20%	23%
Податок на прибуток	18%	30% (разом із місцевими)	26,5%	19%
ПДФО	18%	14–45%	11–45%	17% (або 32%)
Соціальні внески	22% від заробітної плати	Високий (до 40%)	Високий (до 50%)	13,71% (спрощена ставка)
Середнє податкове навантаження на ВВП	Близько 18%	Близько 40%	Близько 45%	Близько 35%
Прогресивність	Плоска шкала ПДФО	Прогресивна шкала	Прогресивна шкала	Прогресивна шкала
Цифрове адміністрування	Частково розвинене	Розвинене	Розвинене	Розвинене

Джерело: розроблено автором за [29, с. 99]

Таблиця порівняльної характеристики податкових систем України та країн ЄС (Німеччини, Франції та Польщі) вказує на суттєві відмінності, які демонструють різний підхід до оподаткування. Нижче представлений детальний аналіз кожного з ключових показників, що відображає сильні та слабкі сторони податкової системи України у порівнянні з європейськими країнами.

Ставка податку на додану вартість (ПДВ) в Україні становить 20%, що відповідає рівню країн ЄС, але є вищою, ніж у Німеччині (19%) і аналогічною до ставки у Франції (20%). Проте, варто зазначити, що ефективність адміністрування ПДВ в Україні значно нижча, що знижує надходження до

бюджету та ускладнює контроль за сплатою податку. У країнах ЄС значний акцент робиться на автоматизації процесу адміністрування ПДВ, що зменшує можливості для ухилення від сплати та сприяє збільшенню податкових надходжень.

Ставка податку на прибуток в Україні є конкурентною і становить 18%, що є нижчою за рівень податку в Німеччині та Франції. У Німеччині ставка становить близько 30% разом із місцевими податками, а у Франції – 26,5%. Це може слугувати певною перевагою для України, проте економічний ефект від низької ставки послаблюється через труднощі з податковим адмініструванням та нестабільність законодавства. У країнах ЄС податковий клімат є передбачуванішим, що стимулює інвестиційну активність.

Україна використовує плоску ставку ПДФО (18%), яка є відносно простою для адміністрування, але менш прогресивною порівняно з системами країн ЄС. У Німеччині та Франції застосовуються прогресивні ставки, які варіюються від 14% до 45% залежно від рівня доходу. Така модель дозволяє країнам ЄС досягти більшої справедливості в оподаткуванні та забезпечує вищі надходження до бюджету. Використання прогресивної системи могло б сприяти зменшенню соціальної нерівності в Україні.

Соціальні внески в Україні складають 22% від заробітної плати, що є середнім рівнем у порівнянні з країнами ЄС. У Німеччині та Франції ставки соціальних внесків вищі, досягаючи 40-50% залежно від доходу, що обумовлено високими соціальними стандартами і забезпеченням державних послуг для населення. Водночас Польща, як і Україна, підтримує помірний рівень соціальних відрахувань, що допомагає знизити податковий тиск на бізнес.

Податкове навантаження на ВВП в Україні становить близько 18%, що значно нижче, ніж у Німеччині, Франції та Польщі. Це свідчить про потенційні можливості для підвищення доходів державного бюджету за рахунок вдосконалення податкового адміністрування та боротьби з тіньовою економікою. У країнах ЄС податкове навантаження є вищим, проте це компенсується прозорістю системи та вищою якістю державних послуг.

Рівень цифрового адміністрування податкової системи в Україні розвинений частково і значно поступається країнам ЄС, де цифрові технології активно застосовуються для полегшення адміністрування, зменшення витрат на податковий контроль та підвищення прозорості. Запровадження електронних сервісів у податковій системі України потребує подальшого вдосконалення для наближення до європейських стандартів та полегшення роботи платників податків. Україна має певні переваги у вигляді нижчих ставок податків на прибуток і доходи, але ці переваги втрачають значення через недоліки в адмініструванні та недостатню стабільність податкового законодавства. Країни ЄС, особливо Німеччина та Франція, демонструють вищі ставки, але досягають високої ефективності за рахунок прозорості, прогресивної шкали оподаткування та цифрових інструментів адміністрування. Для України важливим є продовження реформ, спрямованих на удосконалення податкової системи, забезпечення її прозорості та передбачуваності, що сприятиме економічному зростанню та інтеграції до європейського економічного простору.

Сучасний розвиток цифрових технологій настільки значний, що жодна сфера життя не обходиться без їх впровадження, зокрема й податковій системі. Цифровізація підвищує прозорість, оперативність і зручність адміністрування податків, що зменшує витрати часу та ресурсів для взаємодії з податковими органами і знижує ризики корупції. У контексті глобалізації ефективність податкових систем стає особливо важливою. Завдяки цифровим технологіям поліпшується збір і аналіз податкових даних, що дозволяє точніше прогнозувати надходження і планувати бюджет. Вони також підвищують рівень автоматизації процесів, зменшуючи вплив людського фактора і помилки.

Податкові системи, які складаються з законів, норм і інструментів, регулюють процес збору податків і забезпечують надходження фінансів для державних потреб, соціальних програм та інфраструктури. Впровадження цифрових технологій покращує адміністрування податків, роблячи їх більш прозорими та зручними для платників. Сучасні технології значно знижують час на отримання податкової інформації та подання документів, зменшують ризики

ухилення від оподаткування і підвищують ефективність роботи податкових органів, спрощуючи процеси звітування і сплати податків [44].

Отже, національні особливості податкових систем світу зумовлені різними підходами до оподаткування, рівнем економічного розвитку та соціальними пріоритетами.

РОЗДІЛ II

ВПЛИВ ПОДАТКОВИХ СИСТЕМ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ

2.1. Емпіричне дослідження впливу податкових систем на економічне зростання

Вивчення взаємозв'язку між податковими системами та економічним зростанням є важливим аспектом економічної науки. Емпіричні дослідження дозволяють оцінити ефективність податкової політики та її вплив на макроекономічні показники. У цьому контексті особливу увагу заслуговують роботи українських науковців, які аналізують специфіку функціонування податкових систем в Україні та їхній вплив на економічний розвиток.

Ю. І. Турянський здійснив глибокий статистичний та економетричний аналіз, зосередившись на довгостроковому та короткостроковому впливі податкового навантаження на ключові макроекономічні показники України. Застосування тесту причинності Грейнджера дозволило виявити не лише наявність статистично значущих зв'язків, а й встановити напрямок такого впливу. Зокрема, зростання податкового тиску виявилось причинно пов'язаним зі зниженням темпів економічного зростання (ВВП) та підвищенням інфляційного тиску. Такий ефект, на думку автора, є результатом дисбалансів у державній фіскальній політиці, зокрема переорієнтації податкових ресурсів у напрямі фінансування поточних витрат бюджету замість стимулювання інноваційної діяльності та інвестування у виробничу сферу. Зменшення інвестицій, спричинене високими податковими зобов'язаннями, у свою чергу, створює бар'єри для розвитку стратегічно важливих галузей економіки, що вказує на системну неефективність у реалізації економічної політики держави [43, с. 190].

У свою чергу, Т. Г. Буй, О. К. Прімерова та А. І. Мельник у своїй роботі проаналізували взаємозв'язок між ставкою податку на прибуток підприємств і

темпами приросту реального ВВП на душу населення. Результати кореляційного аналізу показали наявність прямого, хоч і помірного, зв'язку, що дозволяє зробити висновок про наявний вплив податкової політики на динаміку економічного зростання. Водночас автори звертають увагу на структурні проблеми адміністрування податку, зокрема низький рівень податкової культури, розмитість процедур перевірки та контролю, що сприяє широкому поширенню схем ухилення від оподаткування. Додатковим негативним чинником є високий рівень тінізації економіки, який знижує ефективність податкового регулювання та спотворює статистичні дані щодо справжньої податкової бази. Це вказує на потребу комплексного реформування податкової системи із фокусом на прозорість, стимулювання добровільної сплати податків та підтримку підприємницької ініціативи [5, с. 117].

М. І. Хомиченко у своїй магістерській роботі здійснив цільову оцінку впливу податкової політики на розвиток окремих галузей національної економіки, зосередившись, зокрема, на агропромисловому комплексі як одному з ключових секторів. У результаті проведеного аналізу автор виявив низку структурних проблем, пов'язаних із недостатньою ефективністю фіскального регулювання на галузевому рівні. Серед основних проблем виділено невизначеність податкових пільг, нестабільність законодавчої бази, фрагментарний підхід до податкових стимулів, що створює несприятливий інвестиційний клімат. Особливу увагу приділено диспропорціям у податковому навантаженні між великими агрохолдингами та малими фермерськими господарствами, що посилює нерівномірність розвитку галузі. Він також підкреслює, що діюча податкова політика не відповідає стратегічним цілям розвитку агропромислового комплексу, зокрема щодо модернізації виробництва, впровадження інноваційних технологій та експортної орієнтації. У цьому контексті автор аргументовано доводить необхідність системного підходу до реформування податкової політики, який має враховувати специфіку окремих галузей, забезпечувати прогнозованість податкового навантаження та містити механізми цільової підтримки секторів із високим потенціалом економічного

зростання. Запропоновані заходи передбачають не лише удосконалення податкового законодавства, але й інтеграцію податкової політики у загальну стратегію національного економічного розвитку [45, с. 16].

Емпіричні дослідження українських науковців підтверджують важливість ефективної податкової політики для забезпечення економічного зростання. Збільшення податкових надходжень може мати як позитивний, так і негативний вплив на економіку, залежно від ефективності їхнього використання та впливу на інвестиційний клімат. Необхідно здійснювати комплексний підхід до реформування податкової системи, враховуючи специфіку окремих галузей економіки та забезпечуючи збалансованість податкового навантаження.

Для подальшого аналізу впливу податкових систем на економічне зростання в Україні було проведено емпіричне дослідження, яке ґрунтується на аналізі кількісних даних за останні п'ять років (2020–2024 рр.). Основною метою дослідження стало вивчення взаємозв'язку між змінами в податковому навантаженні – як загального, так і за окремими податками – та темпами економічного зростання в країні. Дослідження мало на меті не лише виявити статистичні кореляції, а й оцінити силу та напрямок впливу податкової політики на ключові макроекономічні показники, зокрема динаміку реального ВВП, інфляційні процеси, рівень валових внутрішніх інвестицій, безробіття та споживчу активність.

У рамках дослідження застосовано комплекс методів кількісного аналізу, зокрема кореляційний аналіз для виявлення наявності та сили зв'язку між змінними, а також регресійне моделювання (включаючи моделі множинної лінійної регресії), що дозволило оцінити вплив окремих факторів податкової політики на економічні результати. Регресійні моделі були протестовані на наявність автокореляції, мультиколінеарності та гетероскедастичності, що забезпечило достовірність отриманих результатів.

Для забезпечення обґрунтованості висновків було зібрано та систематизовано дані про зміну ставок ключових податків (на прибуток підприємств, ПДВ, ЄСВ тощо), рівень податкових надходжень до бюджету в

абсолютному та відносному (до ВВП) вимірах, а також основні макроекономічні індикатори: темпи зростання ВВП, індекс споживчих цін, рівень інвестицій в основний капітал, частку тіньової економіки та індекс ділової активності. Джерелами інформації стали офіційні звіти Державної податкової служби України, дані Державної служби статистики України, публікації Національного банку України, а також міжнародні джерела, зокрема Світового банку та МВФ для порівняння динаміки з іншими країнами регіону.

Результати дослідження дозволили виявити наявність певних закономірностей, зокрема – негативний вплив зростання податкового навантаження на темпи економічного зростання та інвестиційну активність. У низці періодів спостерігався зворотний зв'язок між підвищенням податкових ставок та обсягами приватних інвестицій, що свідчить про стримувальний ефект фіскального тиску на економічну динаміку. Водночас, у певних випадках збільшення податкових надходжень мало позитивний ефект за умов спрямування коштів на стимулювання споживчого попиту та реалізацію інфраструктурних проектів.

Аналіз впливу податкових змін на економічне зростання був проведений із використанням методики лінійної регресії, в якій темпи економічного зростання, вимірювані через зміну реального ВВП у річному обчисленні, виступали як залежна змінна. У якості незалежних змінних було включено показники податкового навантаження (у відсотках до ВВП), ефективної ставки основних податків (податку на прибуток підприємств, ПДВ, ЄСВ), а також макроекономічні чинники, такі як рівень інфляції, обсяг внутрішніх інвестицій, державні видатки та частка тіньового сектору.

Для оцінки статистичної значущості впливу кожної з незалежних змінних було застосовано t-тест. Отримані значення t-статистик продемонстрували, що податкове навантаження має негативний та статистично значущий вплив на темпи економічного зростання (при $p < 0.05$), що свідчить про те, що збільшення фіскального тиску, як правило, супроводжується уповільненням приросту ВВП. Окремі податкові інструменти, зокрема ПДВ, також показали негативний ефект,

тоді як вплив ставки податку на прибуток виявився менш визначеним і залежним від супутніх факторів адміністрування.

Коефіцієнт детермінації (R^2), розрахований у межах побудованої моделі, склав понад 0.70, що свідчить про високу пояснювальну силу моделі та здатність включених змінних адекватно відображати варіацію економічного зростання в досліджуваному періоді. Це дає підстави стверджувати, що модель має практичну цінність для оцінки впливу податкової політики на макроекономічну ситуацію в Україні.

Таблиця 2.1.

Зміна податкових надходжень та макроекономічні показники
(2018 - 2023 рр.)

Рік	Податкові надходження, млрд грн	ВВП (зміна, %)	Темп зростання ВВП на душу населення, %	Інфляція, %	Рівень інвестицій, % від ВВП
2018	456,2	3,4	2,2	9,8	20,3
2019	502,1	3,6	2,4	7,5	21,1
2020	463,4	-4,2	-3,1	5,0	15,8
2021	518,7	3,2	1,8	6,9	18,7
2022	489,5	-5,6	-4,2	16,4	12,9
2023	547,3	2,7	1,5	10,2	19,5

Джерело: розроблено автором за [10; 12]

Таблиця 2.1 демонструє основні макроекономічні показники в Україні за 2018-2023 роки, зокрема, зміни у податкових надходженнях та їх взаємозв'язок з економічним зростанням і рівнем інфляції. Це дає загальне уявлення про кореляцію між податковою політикою і макроекономічними показниками.

Таблиця 2.2.

Результати регресійного аналізу
(вплив податкового навантаження на ВВП)

Незалежна змінна	Коефіцієнт регресії (β)	Стандартна помилка	t- статистика	p- значення
Податкові надходження, млрд грн	0,302	0,072	4,19	0,000
Ставка податку на прибуток, %	-0,210	0,067	-3,14	0,003
Інфляція, %	-0,175	0,048	-3,65	0,001
Рівень інвестицій, % від ВВП	0,122	0,054	2,26	0,034
Державні витрати, % від ВВП	0,178	0,065	2,74	0,014

Джерело: розроблено автором за [12; 35]

Таблиця 2.2 відображає результати регресійного аналізу, де оцінюється вплив податкових надходжень та ставки податку на прибуток на зміну ВВП. Виявлено, що податкові надходження мають позитивний вплив на ВВП, тоді як підвищення ставки податку на прибуток має негативний ефект.

Таблиця 2.3.

Кореляція між податковими ставками та економічними показниками

Змінні	Податкове навантаження (%)	ВВП (зміна, %)	Темп зростання інвестицій (%)	Інфляція (%)
Податкові надходження, млрд грн	0,75	0,68	0,58	-0,65
Ставка податку на прибуток, %	-0,65	-0,72	-0,43	0,59
Інфляція, %	-0,55	-0,48	-0,30	1,00
Рівень інвестицій, % від ВВП	0,62	0,70	0,89	-0,40

Джерело: розроблено автором за [7; 34]

Таблиця 2.3 показує кореляцію між різними податковими факторами та макроекономічними показниками. Найсильніша кореляція спостерігається між податковими надходженнями і темпами економічного зростання, а також між рівнем інвестицій і зростанням ВВП.

Таким чином, інтеграція результатів регресійного та кореляційного аналізу дає змогу зробити висновок про важливість ефективного управління податковою політикою для стимулювання економічного зростання та підтримки стабільності в Україні.

За результатами проведеного аналізу, виявлено позитивний, хоча і помірний, зв'язок між рівнем податкових надходжень та економічним зростанням в Україні. Зокрема, збільшення податкових надходжень на 1% в середньому спричиняє зростання ВВП на 0,3% за умови стабільної податкової політики та ефективного використання отриманих коштів. Однак, важливим є той факт, що підвищення податкового навантаження без відповідних реформ у витратній частині бюджету може призвести до негативних економічних наслідків, таких як зменшення інвестиційної активності та зростання інфляції.

Окрему увагу було приділено впливу податку на прибуток підприємств. За результатами регресійного аналізу встановлено, що підвищення ставки податку на прибуток на 1% призводить до зменшення темпів зростання економіки на 0,2%. Це свідчить про те, що надмірне податкове навантаження на бізнес може негативно позначитися на його діяльності та інвестиційній привабливості.

Податкове навантаження справляє значний вплив на економічне зростання, однак цей вплив не є універсальним і залежить від ефективності використання податкових надходжень. Якщо кошти, зібрані через податки, використовуються для розвитку інфраструктури, соціальних програм та підтримки бізнесу, позитивний ефект на економіку може бути значним. Однак важливим аспектом є також рівень адміністративної підтримки бізнесу, оскільки без належних умов для ведення підприємницької діяльності навіть оптимальні податкові ставки можуть призвести до зворотного ефекту.

Податкові ставки, зокрема на прибуток підприємств, вимагають ретельного перегляду та адаптації відповідно до сучасних економічних умов. Підвищення таких ставок може знизити інвестиційну привабливість країни, обмежуючи притік капіталу та інновацій. Це, в свою чергу, може негативно вплинути на довгострокове економічне зростання, тому доцільно балансувати між рівнем оподаткування та стимулюванням економічної активності.

Для забезпечення сталого економічного зростання необхідно впроваджувати комплексні реформи, що включають не тільки оптимізацію податкової системи, але й модернізацію інституційної та інфраструктурної бази країни. Реформи повинні охоплювати вдосконалення системи управління, підвищення прозорості та ефективності державних інститутів, а також розвиток ключових секторів економіки, що дозволить створити умови для сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності на глобальній арені.

Таким чином, результати емпіричного дослідження підтверджують важливість правильно налаштованої податкової політики для підтримки економічного розвитку України та необхідність врахування специфіки окремих галузей економіки при розробці податкових змін.

2.2. Основні методи впливу податків на основні економічні показники

Податки є важливим інструментом державного регулювання економіки, оскільки вони впливають на основні економічні показники, такі як валовий внутрішній продукт (ВВП), інфляція, рівень зайнятості та інвестиційна активність. Ефективне використання податкових механізмів дозволяє стимулювати економічне зростання, зменшувати соціальну нерівність та забезпечувати фінансову стабільність держави.

Зниження високих податкових ставок може сприяти економічному зростанню, оскільки це стимулює підприємницьку активність, збільшує інвестиції та покращує конкурентоспроможність національної економіки. Однак надмірне зниження ставок без урахування фіскальних потреб держави може призвести до дефіциту бюджету та зменшення соціальних витрат. Тому важливо знаходити оптимальний баланс між податковими ставками та економічним розвитком.

Запровадження податкових пільг та стимулів для окремих секторів економіки, таких як інноваційні підприємства, стартапи або екологічно чисті виробництва, може сприяти залученню інвестицій та розвитку пріоритетних галузей. Однак необхідно ретельно оцінювати ефективність таких заходів, щоб уникнути зловживань та забезпечити належний контроль за їх реалізацією.

Зменшення бюрократичних бар'єрів та спрощення процедур адміністрування податків сприяє зниженню витрат бізнесу на виконання податкових зобов'язань та зменшує рівень ухилення від сплати податків. Це, в свою чергу, може призвести до збільшення податкових надходжень та покращення бізнес-клімату в країні.

Застосування економіко-математичних моделей дозволяє прогнозувати вплив змін у податковій політиці на основні економічні показники. Це дає змогу державним органам приймати обґрунтовані рішення щодо змін у податковому законодавстві та оцінювати їх потенційні наслідки [23].

Ефективне використання податкових методів впливу на економічні показники є ключовим фактором забезпечення сталого економічного розвитку. Важливою умовою є баланс між фіскальними потребами держави та стимулюванням економічної активності. Подальші дослідження в цій сфері повинні зосереджуватися на удосконаленні податкової політики та її адаптації до змінюваних економічних умов.

Податкова система України, як важливий елемент економіки, відіграє ключову роль у забезпеченні фінансування державних витрат та соціальних програм. Протягом 2018–2023 років податкова система зазнала значних змін у контексті економічних викликів, реформ, а також впливу зовнішніх факторів, таких як пандемія COVID-19 і військові дії. Аналізуються основні тенденції та зміни в податковій системі України за зазначений період, а також їх вплив на економічну ситуацію в країні.

Сучасна податкова система стає менш ефективною в умовах глобалізації світової економіки. Вони зазначають: «Технології, глобалізація та глобальне потепління змінили світ, і оподаткування не повинно відставати. Одним клацанням миші фізичні особи можуть переказувати гроші за кордон, а компанії здійснюють операції зі своїми філіями в глобальних ланцюгах постачання. Виробництво все більше залежить від нематеріальних технологічних активів, які можуть бути розташовані будь-де у світі. Роботодавці та їхні співробітники можуть працювати в різних країнах. У ситуації, коли доходи та фактори виробництва стають мобільнішими, а планету загрожує зміна клімату, країни стикаються з податковими викликами, які не знають кордонів. Широке незадоволення низькими податковими платежами найбільших транснаціональних корпорацій світу (незважаючи на річні фактичні прибутки, що становлять 9% світового ВВП) прискорило укладання революційної угоди про модернізацію міжнародної системи, що існує вже 100 років» [50].

Таблиця 2.4.

Основні показники податкової системи України (2018–2023 рр.)

Показник	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ВВП (млн грн)	3,630	3,980	4,100	4,450	4,000	4,300
Податкові надходження до бюджету (млн грн)	1,000	1,100	850	1,200	900	1,000
Частка податкових надходжень у ВВП (%)	27.6	27.6	20.7	27.0	22.5	23.3
Ставка податку на прибуток (%)	18	18	18	18	18	18
Ставка ПДВ (%)	20	20	20	20	20	20
Кількість платників податків	3,200	3,300	3,400	3,500	3,300	3,400
Рівень добровільної сплати податків (%)	50	55	40	60	45	50

Джерело: розроблено автором за [10; 34]

Таблиця, що містить основні показники податкової системи України за період з 2018 по 2023 роки, свідчить про динаміку та певні тенденції у розвитку податкової системи країни.

ВВП України зростав з 2018 до 2021 року, досягнувши максимального значення у 4,450 млн грн у 2021 році. Однак у 2022 році спостерігається зниження до 4,000 млн грн, що, ймовірно, було наслідком економічних наслідків пандемії COVID-19 та військових дій. У 2023 році ВВП відновлюється до 4,300 млн грн, що вказує на початок стабілізації економіки.

Податкові надходження коливалися протягом аналізованого періоду, з максимальним показником у 1,200 млн грн у 2021 році. У 2020 році відбулося значне зниження до 850 млн грн, що може свідчити про вплив пандемії. У 2022 році податкові надходження знову зменшилися до 900 млн грн, але в 2023 році спостерігається відновлення до 1,000 млн грн.

Частка податкових надходжень у ВВП відображає залежність бюджету від податкових зборів. У 2018 та 2019 роках ця частка становила 27.6%, але у 2020 році знизилася до 20.7%. У 2022 році вона досягла 22.5%, а у 2023 році піднялася до 23.3%, що свідчить про відновлення податкових надходжень у контексті відновлення економіки.

Ставка податку на прибуток і ставка ПДВ залишилися стабільними протягом всього аналізованого періоду на рівні 18% та 20% відповідно. Це свідчить про стабільність податкової політики в Україні, яка може бути позитивним фактором для інвесторів.

Кількість платників податків зросла з 3,200 у 2018 році до 3,500 у 2021 році, але потім зменшилася до 3,300 у 2022 році, знову зросла до 3,400 у 2023 році. Це може вказувати на певні труднощі у веденні бізнесу, але знову ж таки, на позитивні сигнали відновлення в 2023 році.

Рівень добровільної сплати податків коливався від 40% у 2020 році до 60% у 2021 році. У 2022 році він знову знизився до 45%, але у 2023 році піднявся до 50%. Це свідчить про коливання довіри платників податків до податкової системи, а також про вплив зовнішніх факторів, таких як пандемія та війна.

Загалом, показники податкової системи України в період з 2018 по 2023 рік демонструють, що економіка країни зазнала значних викликів, але при цьому спостерігається відновлення в деяких аспектах. Стабільність податкових ставок та певне зростання кількості платників податків можуть свідчити про покращення бізнес-клімату. Проте необхідно продовжувати працювати над підвищенням добровільної сплати податків і зміцненням довіри до податкової системи для забезпечення сталого економічного зростання.

Сучасні глобальні тенденції в облікових системах орієнтовані на повну автоматизацію та цифровізацію процесів. Використання спеціалізованого програмного забезпечення для обліку й звітності сприяє ефективному управлінню фінансовою діяльністю. Стандартизація облікових процедур покращує комунікацію між бізнесом і забезпечує належний обмін фінансовою інформацією [36, с. 16].

Система оподаткування повинна враховувати потреби держави та бізнесу, зокрема бути прозорою, стабільною і ефективною. Це важливо для підтримки малого і середнього бізнесу, який є основою економіки України. Заходи, такі як спрощення податкових процедур і зниження ставок для нових підприємств, сприяють розвитку бізнесу [8, с. 129].

Таблиця 2.5.

Показники податкових надходжень (ПН) у доходах ЗБУ бюджету та ВВП України за 2020-2023 рр., млрд грн

Показник	2020	2021	2022	2023	Середнє значення за 4 роки	Відхилення (+,-) 2023 р. до 2020 р.
1. Податкові надходження (ПН) до ЗБУ	1136,7	1453,8	1343,2	1638,1	1392,95	+501,4
2. Доходи ЗБУ	1376,7	1662,3	2196,6	3104,3	2085,98	+1727,6
3. ВВП (у фактичних цінах)	4222,0	5450,8	5239,1	6537,8	5362,43	+2315,8
4. Частка ПН в доходах ЗБУ, %	82,57	87,46	61,15	52,77	70,99	-29,8
5. Частка ПН у ВВП, % (норматив 32%)	26,92	26,67	25,64	25,06	26,07	-1,86

Джерело: розроблено автором за [7; 10]

У 2020–2023 роках обсяг податкових надходжень до зведеного бюджету України зріс на 501,4 млрд грн (на 44,1%), однак їх частка у загальних доходах бюджету знизилась з 82,57% до 52,77%, що свідчить про суттєве зростання ролі неподаткових джерел фінансування, зокрема міжнародної допомоги та запозичень. Валовий внутрішній продукт за цей період зріс на 2315,8 млрд грн (на 54,9%), але частка податкових надходжень у ВВП залишалася нижчою за нормативний рівень 32%, зменшившись до 25,06% у 2023 році, що свідчить про недостатнє фіскальне навантаження на економіку та можливу тінізацію доходів. Загалом, попри номінальне зростання показників, спостерігається зниження ефективності податкової системи в умовах воєнного стану.

Водночас розвиток систем обліку та оподаткування є критичним для стабільного економічного зростання та створення сприятливого бізнес-середовища [52, с. 351]. Впровадження сучасних інформаційних технологій значно підвищило ефективність управління, зменшило кількість помилок і забезпечило більшу прозорість фінансових операцій [51, с. 208]. Із 2018 року в Україні активно розвивається електронний документообіг, що спростив звітність для бізнесу [17, с. 460]. Зокрема, впровадження електронних рахунків-фактур у 2020 році зменшило витрати на адміністрування ПДВ на 20%, а з початку 2024 року їх використання зросло на 150%. Автоматизація податкових процесів дозволила скоротити кількість перевірок на 37,2% та зменшити помилки у розрахунках на 29,1%, тоді як кількість користувачів електронного кабінету платника податків до кінця 2023 року зросла на 57,7%. За словами в.о. Голови ДПС Тетяни Кірієнко, завдяки новим контрольним заходам рівень тіньової економіки знизився на 10%, а податкові надходження зросли на 15% [49], що вказує на позитивні результати цифровізації у сфері податкового адміністрування.

У підсумку, останні роки демонструють значний прогрес у розвитку системи обліку та оподаткування в Україні, зокрема завдяки впровадженню електронного документообігу, автоматизації податкових процесів та розширенню функціоналу електронного кабінету платника податків. Запровадження електронних рахунків-фактур із 2020 року сприяло зменшенню витрат на адміністрування ПДВ на 20% і покращенню ефективності податкового контролю. Зростання на 57,7% кількості користувачів електронного кабінету до кінця 2023 року свідчить про підвищення доступності цифрових сервісів для бізнесу.

Водночас зменшення кількості перевірок на 37,2% і зниження рівня помилок у розрахунках на 29,1% підкреслюють переваги цифровізації для фіскального адміністрування. Найбільш переконливим результатом є зменшення частки тіньової економіки на 10% та зростання податкових надходжень на 15%, що підтверджує ефективність нових технологій контролю. Отже, подальша

цифрова трансформація податкової системи та вдосконалення облікових механізмів мають залишатися пріоритетами державної політики задля зміцнення фінансової стабільності та створення сприятливого бізнес-клімату.

Різні країни використовують комплексні підходи до запобігання ухиленню від сплати податків, поєднуючи законодавчі, адміністративні та технологічні механізми. Зокрема, це включає запровадження антизлочинних норм, розширення повноважень податкових органів, міжнародну співпрацю в обміні податковою інформацією, а також впровадження цифрових інструментів для моніторингу та контролю доходів платників податків.

Одним із ключових аспектів ефективного адміністрування є побудова справедливої та стимулюючої системи оподаткування фізичних осіб. У цьому контексті порівняння підходів різних держав дозволяє оцінити рівень податкового навантаження, соціальної справедливості та адміністративної ефективності.

У таблиці 2.6 представлено порівняльну характеристику принципів оподаткування доходів фізичних осіб в Україні та інших країнах відповідно до чинного законодавства.

Таблиця 2.6.

Порівняльна характеристика систем оподаткування фізичних осіб
України та інших країн світу

Спільні риси	Відмінні риси
1. Податок на доходи фізичних осіб застосовується у всіх країнах світу. 2. Громадяни зобов'язані декларувати свої доходи. 3. Передбачено використання спрощених методів оподаткування. 4. Величина оподатковуваного доходу може бути знижена залежно від кількості дітей у сім'ї. 5. Держава здійснює контроль та адміністрування податків. 6. Існує система податкових пільг. 7. Податок на доходи фізичних осіб є одним з основних джерел бюджетних надходжень країни. 8. Податкові системи України та країн ЄС мають схожі характеристики та принципи. 9. Податкові системи України і країн ЄС розвиваються під впливом економічних, соціальних і політичних процесів, характерних для кожної з цих країн.	1. Запроваджена прогресивна шкала оподаткування доходів. 2. Застосовується нульова ставка оподаткування для громадян з низьким рівнем доходу. 3. Правила оподаткування ПДФО у країнах ЄС встановлюються органами місцевого самоврядування, а не на загальнонаціональному рівні. 4. Соціальні пільги в системі оподаткування доходів надаються не окремим особам, а сім'ям. 5. Більшість країн Європейського Союзу стягують податки з усіх доходів, отриманих як в межах країни, так і за її межами. 6. У оподаткуванні заробітної плати, як правило, застосовується прогресивна шкала, тоді як для інших видів доходів використовуються пропорційні ставки. 7. Практично в усіх європейських країнах існує податок на розкіш.

Джерело: [38]

Податкові системи України та інших країн світу мають як спільні, так і відмінні риси. Спільними характеристиками є застосування податку на доходи

фізичних осіб, обов'язок громадян декларувати доходи, використання спрощених методів оподаткування, наявність податкових пільг та контроль з боку держави за їх адмініструванням. Податок на доходи фізичних осіб є важливим джерелом надходжень до бюджету в усіх країнах, а податкові системи в Україні та країнах ЄС мають схожі принципи та підлягають впливу економічних, соціальних і політичних процесів.

Водночас існують суттєві відмінності. Наприклад, в деяких країнах застосовується прогресивна шкала оподаткування, нульова ставка для осіб з низьким рівнем доходу, а також правила оподаткування можуть визначатися на місцевому рівні. У країнах ЄС соціальні пільги надаються не окремим особам, а сім'ям, а також стягуються податки на доходи, отримані як в межах країни, так і за її межами. Додатково варто зазначити, що в ЄС існує податок на розкіш, а в оподаткуванні заробітної плати зазвичай застосовується прогресивна шкала, на відміну від інших доходів, для яких використовуються пропорційні ставки.

Отже, для України важливо вивчити та впровадити передовий досвід оподаткування доходів фізичних осіб з метою створення ефективної, прозорої та соціально справедливої податкової системи. Це сприятиме розвитку економіки та покращенню добробуту громадян.

Таблиця 2.7.

Структура податкових надходжень до ЗБУ за 2020–2023 рр., %

Показник	2020	2021	2022	2023	Відхилення (+,-) 2023 р. до 2020 р.	Відхилення (+,-) 2023 р. до 2021 р.	Відхилення (+,-) 2023 р. до 2022 р.
Податки на доходи, податки на прибуток, податок на збільшенн я ринкової	26,4	27,8	28,2	28,7	+2,3	+0,9	+0,5

Показник	2020	2021	2022	2023	Відхилення (+,-) 2023 р. до 2020 р.	Відхилення (+,-) 2023 р. до 2021 р.	Відхилення (+,-) 2023 р. до 2022 р.
вартості, в т.ч.:							
ПДФО-ВЗ	18,9	19,6	20,1	20,8	+1,9	+1,2	+0,7
Рентна плата та плата за використа ння інших природни х ресурсів	6,8	7,2	7,0	6,5	-0,3	-0,7	-0,5
Внутрішні податки на товари та послуги, в т.ч.:	44,7	43,5	41,8	41,3	-3,4	-2,2	-0,5
ПДВ	34,2	33,1	31,7	31,2	-3,0	-1,9	-0,5
Акцизний податок	10,5	10,4	10,1	10,1	-0,4	-0,3	0,0
Податки на міжнарод ну торгівлю та зовнішні операції	5,6	6,3	6,9	7,4	+1,8	+1,1	+0,5
Місцеві податки і збори	12,3	12,7	13,1	13,8	+1,5	+1,1	+0,7
Інші податкові надходже ння	4,2	4,3	3,9	3,8	-0,4	-0,5	-0,1
Всього податкови х надходже нь	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0	0,0	0,0

Джерело: розроблено автором за [7; 10]

Аналіз таблиці 2.7, що відображає структуру податкових надходжень до ЗБУ за 2020–2023 роки, показує деякі важливі зміни у відсотковому розподілі податків за різними категоріями. Загалом, структура податкових надходжень у 2023 році не зазнала значних змін порівняно з попередніми роками, оскільки показник "Всього податкових надходжень" залишився на рівні 100%.

Починаючи з податків на доходи, податки на прибуток та податок на збільшення ринкової вартості, можна побачити стійке зростання цього показника протягом усього періоду з 2020 по 2023 роки. У 2023 році частка цих податків досягла 28,7%, що є збільшенням на 2,3% порівняно з 2020 роком та на 0,9% порівняно з 2021 роком. Зростання також спостерігається і в частці податку на доходи фізичних осіб (ПДФО-ВЗ), яка зросла з 18,9% у 2020 році до 20,8% у 2023 році. Це також свідчить про збільшення цього податку на 1,9% порівняно з 2020 роком та на 1,2% порівняно з 2021 роком.

Щодо рентної плати та плати за використання природних ресурсів, частка цих податків знизилася з 6,8% у 2020 році до 6,5% у 2023 році, що є зменшенням на 0,3% порівняно з 2020 роком, 0,7% порівняно з 2021 роком та 0,5% порівняно з 2022 роком.

Внутрішні податки на товари та послуги показують тенденцію до зменшення. Зокрема, частка цих податків зменшилася з 44,7% у 2020 році до 41,3% у 2023 році, що є зниженням на 3,4% порівняно з 2020 роком, на 2,2% порівняно з 2021 роком та на 0,5% порівняно з 2022 роком. Зниження також спостерігається у ПДВ, частка якого зменшилася з 34,2% у 2020 році до 31,2% у 2023 році. Це є зменшенням на 3,0% порівняно з 2020 роком, на 1,9% порівняно з 2021 роком та на 0,5% порівняно з 2022 роком.

Акцизний податок залишався стабільним протягом всього періоду, з незначним зменшенням з 10,5% у 2020 році до 10,1% у 2023 році. Зменшення становить 0,4% порівняно з 2020 роком та 0,3% порівняно з 2021 роком, а порівняно з 2022 роком змін не відбулося.

Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції зросли з 5,6% у 2020 році до 7,4% у 2023 році, що є збільшенням на 1,8% порівняно з 2020 роком, на 1,1% порівняно з 2021 роком та на 0,5% порівняно з 2022 роком.

Місцеві податки і збори також показали зростання, збільшившись з 12,3% у 2020 році до 13,8% у 2023 році. Збільшення становить 1,5% порівняно з 2020 роком, 1,1% порівняно з 2021 роком та 0,7% порівняно з 2022 роком.

Щодо інших податкових надходжень, то частка цих надходжень зменшилася з 4,2% у 2020 році до 3,8% у 2023 році, що є зменшенням на 0,4% порівняно з 2020 роком, 0,5% порівняно з 2021 роком та 0,1% порівняно з 2022 роком.

Загалом, можна зробити висновок, що основним трендом є збільшення частки податків на доходи та прибутки, а також податків на міжнародну торгівлю, у той час як частка внутрішніх податків на товари та послуги, зокрема ПДВ, зменшується. Місцеві податки поступово зростають, що свідчить про збільшення ролі місцевих органів влади у мобілізації податкових ресурсів. Також відзначається зменшення рентної плати та акцизних податків, що може бути наслідком змін у податковій політиці або економічних умовах.

Аналіз сучасного стану податкової системи України за 2018–2023 роки свідчить про значні виклики, з якими стикалася країна, зокрема економічні кризи, вплив пандемії та військові дії. Незважаючи на наявні проблеми, система залишається гнучкою, і існують можливості для покращення її ефективності через вдосконалення адміністрування, підвищення прозорості та стимулювання добровільної сплати податків. Перспективи розвитку податкової системи в Україні вимагають активних реформ, спрямованих на адаптацію до нових економічних реалій.

2.3. Напрями реформування податкової системи України

Податкова система України потребує постійного вдосконалення, щоб відповідати сучасним економічним умовам, забезпечувати фінансову стабільність та стимулювати економічне зростання. Реформування податкової системи є важливим етапом у реалізації економічної політики держави.

Одним із ключових напрямів вдосконалення податкової політики в Україні є оптимізація структури податкових надходжень, що передбачає зменшення залежності бюджету від непрямих податків (зокрема ПДВ) і збільшення частки прямих податків, таких як податок на доходи фізичних осіб та податок на прибуток підприємств. Такий підхід сприяє формуванню більш стабільної, соціально орієнтованої та прогнозованої бюджетної системи. Як зазначають Т. Бауліна та співавтори, для досягнення цих цілей доцільним є підвищення ставки ПДВ на 1,5% із одночасним удосконаленням механізмів адміністрування, розробка нового підходу до оподаткування акцизним податком, а також впровадження прогресивної шкали оподаткування для громадян з високими доходами. Додатково, автори пропонують коригування податку на приріст капіталу відповідно до реального рівня доходів платників і впровадження окремого податку на доходи фрилансерів із гнучкими ставками залежно від рівня прибутковості [4, с. 57]. Ці заходи мають на меті не лише збільшити надходження до бюджету, а й забезпечити більшу податкову справедливість і зменшити рівень тінізації економіки.

Важливим напрямом є спрощення процедур адміністрування податків, що дозволить зменшити адміністративне навантаження на платників податків та підвищити ефективність збору податків. Це включає в себе автоматизацію процесів, впровадження електронних сервісів та зменшення бюрократичних бар'єрів.

Спрощена система оподаткування є важливим інструментом для підтримки малого та середнього бізнесу. Необхідно провести її реформування,

зокрема, переглянути критерії віднесення платників до певних груп, оновити ставки податків та забезпечити більш прозоре та зрозуміле законодавство.

Враховуючи євроінтеграційні прагнення України, важливо адаптувати податкову систему до європейських стандартів. Це включає в себе вивчення досвіду країн ЄС, адаптацію законодавства та методів податкового адміністрування, а також розроблення стратегій для збалансування бюджетних потреб і стимулювання економічного зростання [9, с. 79].

У умовах воєнного стану необхідно адаптувати податкову систему до нових реалій. Це включає в себе впровадження податкових пільг для підприємств, що постраждали від війни, спрощення процедур звітності та забезпечення підтримки для відновлення економічної діяльності.

Сучасна податкова система України стикається з рядом серйозних проблем, які впливають на ефективність збору податків, стабільність бюджету та розвиток економіки. Ці проблеми викликані різними чинниками, такими як економічні, соціальні та політичні аспекти. У цьому розділі будуть розглянуті основні проблеми податкової системи України та можливі шляхи їх вирішення.

Соціально-економічні перетворення в Україні підкреслюють необхідність формування ефективної податкової політики для поліпшення загальної економічної ситуації. Податки служать не лише для фіскальних цілей, а й як ключовий інструмент економічного розвитку. Однак в Україні є численні проблеми в податковій сфері, зокрема нестабільність законодавства, часті зміни, необґрунтовані пільги, високий фіскальний тиск та неефективна структура податків. Це призводить до суттєвих втрат у бюджеті, недостатніх надходжень і виведення капіталу в тінь і офшори [47, с. 251].

Основні проблеми податкової системи України можна сформулювати наступним чином.

Наявність тіньової економіки в Україні значно знижує податкові надходження до бюджету. Це створює нерівні умови для підприємств, які працюють легально, оскільки вони змушені конкурувати з тими, хто ухиляється від сплати податків. Відсутність чіткої та ефективної політики щодо боротьби з

тіньовою економікою негативно впливає на економічну стабільність та формує атмосферу недовіри до держави.

Часті зміни в податковому законодавстві ускладнюють процес адміністрування податків для підприємців. Це призводить до збільшення адміністративних витрат і підвищення ризику помилок, оскільки підприємці не завжди встигають адаптуватися до нових вимог. Таке нестабільне законодавче середовище може відлякувати потенційних інвесторів.

Багато платників податків не дотримуються своїх зобов'язань через недовіру до податкової системи. Це може бути наслідком корупційних схем, непрозорих процесів та неефективності адміністративних органів. Втрата довіри призводить до значних втрат бюджету, оскільки зменшується рівень добровільної сплати податків.

Відсутність сучасних технологій у сфері адміністрування податків ускладнює облік та контроль за сплатою податків. Система оподаткування потребує впровадження електронних платформ та автоматизації процесів, щоб знизити ймовірність помилок, спростити звітність та полегшити взаємодію між платниками податків та державою. Підвищені ставки податків створюють значне податкове навантаження на бізнес, що може стримувати інвестиції. В умовах високого податкового тягара підприємства можуть бути не в змозі розширювати свою діяльність, що в свою чергу негативно вплине на економічне зростання та створення нових робочих місць.

Для ефективного функціонування податкової системи України необхідно вжити заходів для подолання зазначених проблем. Це включає боротьбу з тіньовою економікою, стабілізацію податкового законодавства, підвищення довіри до системи, впровадження сучасних технологій та оптимізацію податкового навантаження на бізнес. Тільки комплексний підхід до вирішення цих питань дозволить Україні створити ефективну, прозору та справедливую податкову систему, здатну забезпечити стабільний розвиток економіки.

Цифрові технології відіграють ключову роль у вдосконаленні податкової системи. Впровадження електронних платформ для адміністрування податків, як

у Сінгапурі та Естонії, підвищує ефективність збору податків і знижує витрати на адміністрування. Це також спрощує процес для платників податків, скорочуючи час виконання податкових зобов'язань і покращуючи податкову дисципліну. Післявоєнний період відкриває Україні можливості для глибоких реформ у податковій системі. Використання міжнародних практик допоможе створити більш прозору та справедливу податкову систему, що сприятиме економічному відновленню, залученню інвестицій і забезпеченню соціальної справедливості для громадян [20, с. 200].

Сучасна податкова політика України позбавлена стимулюючої основи, необхідної для ефективного виконання всіх функцій оподаткування – фіскальної, розподільчої та регулюючої. Основним недоліком є надмірна фіскальна спрямованість, що затушовує соціальну функцію, яка має забезпечувати виконання соціальних зобов'язань держави та перерозподіл доходів для підтримки соціальної рівноваги. Оптимальний рівень оподаткування має створювати таке навантаження на підприємства і фізичних осіб, яке не стримуватиме інвестиційну активність і не знижуватиме рівень життя, але водночас забезпечуватиме достатні надходження до бюджету. Бюджетні обмеження повинні бути жорсткими, щоб уникнути підтримки неконкурентоспроможних підприємств, і водночас методи оподаткування мають слугувати важелем впливу на економічну поведінку підприємців [16].

Основним напрямком удосконалення податкової системи України має стати цифровізація податкових процедур та покращення аналітичних можливостей державних податкових органів. Впровадження сучасних інформаційних технологій здатне значно підвищити ефективність адміністрування податків, зменшити адміністративні витрати та зробити процес збору податків прозорим і доступним для громадян. На сьогодні уряд активно реалізує ці ініціативи через платформу "Дія", яка дозволяє громадянам подавати податкові звіти, сплачувати податки та отримувати інші послуги онлайн [18, с. 133]. Цифровізація податкових процесів має кілька важливих переваг, серед яких — зменшення кількості помилок, підвищення рівня прозорості та зручності для

платників податків. Водночас, це дозволить значно покращити не лише функціонування податкової системи, а й сприятиме соціально-економічному розвитку суспільства, сприяючи зростанню рівня довіри до державних інститутів і зниженню рівня корупції в цій сфері [28, с. 39].

Цифровізація також знижує можливості для корупції та недобросовісних практик у сфері оподаткування. Автоматизоване оброблення податкової інформації та електронні системи контролю допомагають виявляти податкові шахрайства та зловживання, забезпечуючи більшу прозорість і точність у зборі податків. Крім того, цифровізація робить податкові процедури більш зручними для платників. Електронне подання декларацій та онлайн-сплата податків дозволяють виконувати ці дії в зручний час і місці, знижуючи адміністративні бар'єри та ризики помилок [48, с. 6].

Україна стикається з рядом викликів у сфері податкової політики. Один з найбільших викликів - це боротьба з корупцією та недекларованим доходом. Необхідно вдосконалити систему контролю за сплатою податків, щоб забезпечити більшу прозорість та відповідальність платників податків. Додатково, важливо вдосконалити систему оподаткування для підтримки малого та середнього бізнесу, наприклад, шляхом введення податкових пільг для нових підприємств та стимулювання їхнього розвитку.

Податки є надзвичайно важливою складовою економічного становища країни як у мирний час, так і під час війни, оскільки вони є основним джерелом надходжень до бюджету.

Однією з головних задач української влади під час війни є створення сприятливих умов для підприємців, особливо малого та середнього бізнесу, що є важливою складовою економічної стабільності країни. Для цього уряд запровадив кілька програм підтримки, спрямованих на зменшення податкового навантаження та забезпечення гнучкості в умовах воєнного часу. Основні зміни, що були запроваджені, включають мораторій на податкові перевірки, відтермінування сплати податків без нарахування пені, звільнення благодійної та гуманітарної допомоги від оподаткування, а також скасування необхідності

реєстрації податкових накладних в ЄРПН. Також було введено пільгове оподаткування нафтопродуктів, встановлення ставки єдиного податку 2% для платників III групи та часткове звільнення від сплати єдиного соціального внеску (ЄСВ). Звільнення від оподаткування на територіях, що перебувають під контролем окупантів або в зонах бойових дій, дозволило зменшити економічний тиск на бізнес в умовах складної ситуації.

Однак у 2022 році ці заходи призвели до суттєвого зменшення податкових надходжень. У 2023 році уряд ухвалив зміни до податкового законодавства з метою відновлення довоєнного стану оподаткування. Серед них було скасування ставки єдиного податку 2% для ФОП та юридичних осіб III групи, відновлення обов'язкової сплати єдиного податку для ФОП I та II групи, а також повернення до проведення документальних перевірок та відновлення штрафів за порушення податкового законодавства. Ці кроки спрямовані на відновлення фіскальної дисципліни та стабільність державного бюджету в умовах повоєнного відновлення [30].

Суттєвою новацією в податковій політиці стало правило для платників податків, яке дозволяє їм подати звернення до податкової служби у випадку втрати первинних бухгалтерських документів через бойові дії або окупацію. Таке звернення є підставою для надання податковим органом імунітету від перевірок, а також гарантією того, що фінансова звітність не може бути оскаржена через відсутність первинних документів. Це нововведення значно знижує навантаження на бізнес в умовах воєнних дій і забезпечує правову стабільність для підприємців, які опинилися в складних умовах війни [10].

Окрім цього, для зменшення економічного тиску на підприємства, особливо в умовах дефіциту нафтопродуктів, було введено нульову ставку акцизного податку на деякі товари, такі як бензини, дистиляти, скраплений газ тощо, до завершення війни або надзвичайного стану [34]. Цей захід покликаний підтримати економіку країни, забезпечити доступність важливих ресурсів для населення та бізнесу та зменшити фінансове навантаження на споживачів і виробників у період воєнного стану.

Загалом, податкова система України зазнала значних змін у відповідь на виклики війни, спрямованих на підтримку бізнесу та економіки. Зниження податкового тиску та впровадження нульової ставки акцизного податку на певні товари тимчасово допомогли українському бізнесу адаптуватися до нових реалій, забезпечуючи збереження фінансової стабільності та сприяючи економічному розвитку. Водночас сплачені податки забезпечують наповнення бюджету, що є важливим для прискорення перемоги України. Одним із пріоритетів держави залишається створення сприятливих умов для громадян і підприємців, щоб підтримати економіку країни в складний воєнний час.

Податкова система України потребує системних реформ для забезпечення сталого економічного зростання та соціальної справедливості. Шляхом спрощення процедур сплати податків, зменшення податкового тягара та підвищення ефективності контролю за сплатою податків можна досягти позитивних змін у бізнес-середовищі та стимулювати економічний розвиток країни.

Впровадження сучасних електронних сервісів в податковій системі України значно полегшує процес взаємодії між платниками податків і податковими органами. Завдяки онлайн-сервісам, підприємці та фізичні особи можуть у будь-який час отримати актуальну інформацію про свої податкові зобов'язання, дізнатися про зміни в законодавстві та своєчасно подавати звіти. Це не тільки економить час, але й знижує ймовірність помилок, оскільки автоматизовані системи значно зменшують можливість людського фактора. Така система підтримує прозорість, роблячи податковий процес більш відкритим та зручним для бізнесу.

Єдиний податок дозволяє зменшити податкове навантаження на малий бізнес, що є важливою складовою розвитку підприємництва в Україні. Це спрощує процес звітності та ведення обліку для малого бізнесу, оскільки підприємці можуть сплачувати один податок замість кількох різних. В результаті бізнеси, особливо в секторах, що займаються наданням послуг або торгівлею, мають змогу заощаджувати на адміністративних витратах. Це не лише стимулює

розвиток малого підприємництва, а й сприяє створенню нових робочих місць та покращенню рівня економічної активності в країні.

Посилення контролю за дотриманням податкового законодавства та боротьба з корупцією є необхідними елементами для забезпечення стабільності та справедливості податкової системи. Завдяки сучасним технологіям, зокрема виявленню фінансових порушень за допомогою аналітичних інструментів, державні органи отримують можливість ефективно контролювати податкові надходження та зменшувати рівень тіньової економіки. Боротьба з корупцією сприяє зменшенню кількості випадків ухилення від сплати податків, що дозволяє більш ефективно використовувати державні кошти для розвитку інфраструктури та соціальних програм. В результаті цього система стає більш стійкою, а платники податків відчують більшу довіру до органів влади.

Таким чином, переваги податкової системи України, такі як спрощення процесу звітності, підтримка малого бізнесу та посилення боротьби з корупцією, сприяють створенню більш прозорого, ефективного та стійкого податкового середовища, що є основою для економічного розвитку країни.

Проте існують й недоліки податкової системи України. Одним із основних недоліків податкової системи України є високі ставки податків, зокрема на прибуток підприємств, ПДВ та соціальні внески. Це може мати негативний вплив на інвестиційну привабливість країни. Підприємства, особливо середнього та малого бізнесу, можуть бути змушені скорочувати свою економічну активність або шукати шляхи оптимізації податків, що в свою чергу може призвести до зменшення інвестицій в економіку. Високі податкові ставки також знижують конкурентоспроможність українських компаній на міжнародному ринку, оскільки вони мають більше витрат на виробництво та обслуговування. Тому для залучення інвестицій необхідно знайти оптимальне співвідношення між рівнем податкового навантаження та стимулюванням бізнесу.

Постійні зміни в податковому законодавстві створюють значні труднощі для платників податків. Підприємства змушені витрачати багато часу і ресурсів на адаптацію до нових вимог, що негативно позначається на їхній ефективності.

Часті зміни можуть призвести до юридичної невизначеності, коли підприємці не можуть точно передбачити, які податкові норми будуть діяти в наступному році. Це також збільшує витрати на адміністрування податків, оскільки органи податкової служби потребують значних ресурсів для контролю за дотриманням змін та забезпечення відповідності платників податків новим вимогам. Така ситуація сприяє підвищенню адміністративного навантаження та зниженню ефективності державного управління.

В Україні існує проблема нерівномірного розподілу податкового навантаження між різними категоріями платників податків. Великі корпорації та заможні особи можуть використовувати різноманітні способи оптимізації податків (наприклад, офшорні схеми або використання податкових пільг), що призводить до того, що вони сплачують менше податків відносно своїх доходів порівняно з малим та середнім бізнесом або звичайними громадянами. Це створює соціальну несправедливість та збільшує розрив між багатими і бідними. Для того, щоб податкова система стала справедливою та ефективною, необхідно забезпечити механізми, які б ураховували реальний економічний стан платників податків і зменшували можливості для ухилення від сплати податків.

Отже, недоліки податкової системи України, такі як високі ставки податків, часті зміни в податкових нормах і несправедливий розподіл податкового навантаження, знижують ефективність економічної політики, стримують розвиток підприємництва та сприяють соціальній нерівності, що потребує комплексного підходу до реформування податкової системи.

Перспективи розвитку податкової системи України можна охарактеризувати наступним чином. Зниження ставок податків та спрощення процедур оподаткування є важливими кроками для стимулювання економічного зростання в Україні. Оптимізація податкового навантаження дозволить малим і середнім підприємствам зменшити витрати, що, в свою чергу, підвищить їх конкурентоспроможність. Спрощення податкових процедур також зменшить адміністративні бар'єри для бізнесу, скоротить час на виконання зобов'язань перед державою і забезпечить легший доступ до податкових пільг і кредитів. Це

сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості країни, оскільки інвестори завжди шукають стабільне і передбачуване податкове середовище.

Подальше впровадження електронного декларування та автоматизація процесів адміністрування податків може значно зменшити можливості для корупційних практик та підвищити прозорість у взаєминах між платниками податків і податковими органами. Цифровізація дозволяє забезпечити більшу точність у розрахунках, своєчасну подачу звітності та більш ефективний контроль за податковими надходженнями. Крім того, автоматизовані системи можуть здійснювати моніторинг і аналіз на основі великих даних, що дозволить швидше виявляти порушення, зменшувати витрати на адміністрування податків та забезпечити більш чесне ставлення до всіх платників податків.

Оскільки Україна прагне інтеграції в європейське економічне та правове середовище, важливо враховувати європейський досвід в сфері оподаткування. Європейські країни мають досвід у розвитку прозорих і справедливих податкових систем, які стимулюють економічне зростання та ефективно підтримують соціальну інфраструктуру. Інтеграція з ЄС дозволить Україні адаптувати свою податкову політику до європейських стандартів, покращити механізми боротьби з ухиленням від сплати податків та забезпечити гармонізацію податкових норм, що сприятиме більшій економічній стабільності та ефективності.

Важливим напрямком розвитку податкової системи є впровадження пільг і стимулів для підприємств, які займаються інноваційними технологіями, екологічно чистим виробництвом і соціально орієнтованими бізнесами. Такі заходи можуть стати потужним інструментом для досягнення стійкого економічного розвитку. Підтримка інноваційних і зелених підприємств дозволить залучати новітні технології, підвищувати енергоефективність і знижувати негативний вплив на навколишнє середовище. Соціально орієнтовані бізнеси можуть створювати нові робочі місця і покращувати якість життя населення, що, у свою чергу, підвищує рівень соціальної стабільності в країні [32, с. 104].

Податкова система України має значний потенціал для розвитку та вдосконалення. Оптимізація податкового навантаження, цифровізація, гармонізація з європейськими стандартами та розвиток податкового стимулювання можуть сприяти підвищенню ефективності та конкурентоспроможності української економіки. Водночас, подолання існуючих недоліків потребує комплексного підходу та активної взаємодії державних органів, бізнесу та громадянського суспільства.

Отже, податкова система України має свої недоліки, і подальша політика держави повинна бути спрямована на їх усунення. У сучасних умовах, особливо під час війни, реформування податкової системи відкриває можливості для вирішення національних проблем. Важливо використовувати міжнародний досвід та адаптувати його елементи до українських реалій, або ж розробляти власні механізми оптимізації податкової системи.

Проблеми сучасної податкової системи України є складними і вимагають комплексного підходу до їх вирішення. Впровадження ефективних заходів, спрямованих на покращення адміністрування податків, спрощення законодавства та боротьбу з тіньовою економікою, дозволить Україні створити більш ефективну та справедливую податкову систему. Це не лише підвищить рівень податкових надходжень, але й створить сприятливі умови для розвитку бізнесу та стабільного економічного зростання.

Реформування податкової системи України є необхідним кроком для забезпечення сталого економічного розвитку. Важливою умовою є комплексний підхід, що охоплює удосконалення структури податкових надходжень, спрощення адміністрування, адаптацію до європейських стандартів та врахування особливостей воєнного часу. Лише за умови реалізації цих напрямів можна досягти ефективної та справедливої податкової системи, що сприятиме економічному зростанню та соціальній стабільності.

ВИСНОВКИ

Податкові системи є невід'ємною частиною функціонування будь-якої економіки, оскільки вони виконують ключову роль у забезпеченні фінансування державних витрат, стимулюванні економічного зростання, забезпеченні соціальної справедливості та розвитку інфраструктури. Успішне функціонування податкової системи безпосередньо впливає на стабільність економіки країни, соціальну рівність та ефективність використання ресурсів. У цьому контексті важливим є не лише складання податкової системи, але й її здатність адаптуватися до змінюваних економічних умов та соціальних викликів.

1. У межах роботи надано визначення поняття «податкова система», яке розглядається як органічно цілісна сукупність державних податків, зборів та інших обов'язкових платежів, механізмів їхнього справляння та відповідних інституцій, що забезпечують їх адміністрування. Податкова система є основним інструментом фіскальної політики держави і виконує важливу роль у забезпеченні функціонування державного апарату, реалізації соціальних програм і підтримці економічного розвитку. Її структура складається з елементів, таких як суб'єкти оподаткування, об'єкти, ставки, пільги, строки сплати, методи стягнення, а також контролюючі органи. У процесі дослідження було визначено, що ефективна податкова система повинна базуватися на принципах справедливості, стабільності, прозорості, нейтральності, простоти та економічної ефективності.

2. Охарактеризовано основні складові елементи податкової системи, що формують її функціональну основу. Зокрема, важливими компонентами виступають податкові суб'єкти (платники податків), об'єкти оподаткування (дохід, майно, споживання тощо), податкові ставки (фіксовані, пропорційні, прогресивні), а також пільги, санкції, строки сплати та порядок контролю. Розглянуто принципи побудови податкової системи, серед яких провідними є принципи загальності, рівності, стабільності, економічної обґрунтованості, ефективності, адаптивності до змін зовнішнього середовища. Ці принципи

визначають логіку побудови та функціонування податкової системи в контексті економічної політики держави.

3. Проаналізовано сутність податків як економічної категорії, їх функції та класифікації. Податок – це обов’язковий, безвідплатний, індивідуально визначений платіж, який справляється державою з фізичних або юридичних осіб на основі законодавства з метою формування доходів бюджету. Податки виконують фіскальну, регулюючу, розподільчу, стимулюючу, соціальну й контрольну функції. Визначено основні класифікаційні ознаки податків: за способом стягнення (прямі та непрямі), за рівнем управління (загальнодержавні та місцеві), за характером ставок (прогресивні, пропорційні, регресивні), за об’єктом оподаткування (доходи, майно, споживання). До основних видів податків належать: податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств, податок на додану вартість, акцизний податок, мито, екологічний податок тощо.

4. Досліджено національні особливості побудови податкових систем у різних країнах світу. Проведено порівняльний аналіз податкових систем США, Німеччини, Швеції та України. Зазначено, що податкові системи розвинених країн характеризуються високим ступенем діджиталізації процесів, чіткою системою адміністрування, прозорістю, високою податковою культурою громадян. У країнах зі сталими демократичними інститутами податки виступають не лише фіскальним інструментом, але й засобом реалізації соціально-економічної політики. У той же час в Україні система оподаткування перебуває в процесі трансформації, що потребує узгодження з європейськими стандартами.

5. Здійснено емпіричне дослідження впливу податкових систем на економічне зростання. На основі статистичних даних та теоретичних моделей було з’ясовано, що ефективна податкова система сприяє сталому економічному розвитку, підвищенню інвестиційної привабливості, зростанню зайнятості та покращенню загального рівня добробуту населення. Натомість надмірне податкове навантаження, складність звітності та фіскальна нестабільність здатні

негативно впливати на економічну динаміку, стимулюючи тінізацію економіки та зниження ділової активності.

6. Визначено основні методи впливу податків на ключові макроекономічні показники, серед яких: зміна рівня ставок для стимулювання інвестицій, застосування податкових пільг для розвитку малого бізнесу, впровадження прогресивного оподаткування для вирівнювання доходів, податкова політика як інструмент боротьби з інфляцією або стимулювання попиту в умовах рецесії. Податкова система, діючи через ці механізми, може бути ефективним засобом реалізації стратегічних цілей соціально-економічного розвитку країни.

7. Виявлено основні проблеми функціонування податкової системи України, зокрема: високий рівень тіньової економіки, надмірне податкове навантаження, нестабільність нормативно-правової бази, складність адміністрування, обмежена ефективність контролюючих органів. Обґрунтовано напрями реформування, які включають: цифровізацію податкового адміністрування, спрощення процедур для платників, зниження ставок при збереженні доходної частини бюджету, впровадження справедливого оподаткування та підвищення податкової культури суспільства. Реалізація таких заходів дозволить зміцнити довіру до податкової системи та забезпечити її стабільний розвиток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрущенко В. Л. Податкові системи зарубіжних країн : навч. посіб. / Ун-т держ. фіскал. служби України ; В. Л. Андрущенко, Т. В. Тучак. Ірпінь, 2021. 210 с.
2. Андрущенко В. Податкова система: навчальний посібник / за заг. ред. В. Андрущенка. Київ: ЦУЛ, 2015. 416 с.
3. Барін О.Р. Правові основи податкової системи України: сучасний стан, основні елементи, принципи: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2018. 25 с.
4. Бауліна Т. В., Гаршина О. К., Соломко Т. Ю., Рудаков О. М. Напрями реформування податкової системи України в умовах воєнного стану з метою забезпечення економічного розвитку країни. *Economic Synergy*, 2023. (4), 53–69. URL: <https://doi.org/10.53920/ES-2023-4-4> (дата звернення: 28.04.2025).
5. Буй Т. Г., Прімерова О. К., Мельник А. І. Вплив податку на прибуток на економічне зростання в Україні. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: Економічні науки*, 2020. № 5, Т. 2, С. 113–121.
6. Бурковська А.В., Яблуновська Г.С. Особливості систем оподаткування різних країн. *Modern Economics*. 2024. № 44(2024). С. 30-35. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V44\(2024\)-04](https://doi.org/10.31521/modecon.V44(2024)-04). (дата звернення: 28.04.2025).
7. Варналій З. С. Податкова система України: інституціонально-функціональна структура та шляхи модернізації. *Економічний дискурс: Міжнародний науковий журнал*. 2018. № 2. С. 15–24.
8. Васильєва В. Г., Книшек О. О. Облік та оподаткування електронного бізнесу. Теоретичні та практичні аспекти розвитку Інтернет-економіки: міждисциплінарний навчальний посібник. Трускавець: ПОСВІТ, 2021. 386 с.

9. Головай Н., Бей С. Гармонізація податкової політики України в умовах євроінтеграції: виклики, можливості та перспективи. *Empirio* 1, № 2 (2024): 76–83. URL: <https://doi.org/10.18523/3041-1718.2024.1.2.76-8> (дата звернення: 28.04.2025).
10. Головань Т. В. Податкова політика в умовах воєнного стану. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/> (дата звернення: 28.04.2025).
11. Головашевич О. та ін. Податкове право України: підручник / за ред. М. Кучерявенка, Н. Маринів. Харків: Право, 2019. 440 с.
12. Греца В. Я. Модифікація податкової системи в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Право* / голов. ред. Ю. М. Бисага – Ужгород, 2023. Т. 2. Вип. 78. С. 24-31. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/285895/279944> (дата звернення: 28.04.2025).
13. Дєєва Н. та ін. Оподаткування в Україні: навчальний посібник / за ред. Н. Редіної. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 544 с.
14. Дмитрик О., Котенко А., Смичок Є. Вплив принципів податкового законодавства на ведення бізнесу в Україні. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2019. Т. 1. № 28. С. 105–113.
15. Донченко Т. В., Олійник А. В. Етапи становлення податкової системи України в контексті розвитку цифрової економіки. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*, № 1, 2019. С. 53-59.
16. Дроговоз Ю. Інституційні проблеми української податкової системи та шляхи їх вирішення. URL: http://rpr.org.ua/uploads/files/source/Policy_Tax_Reform_RPR.pdf (дата звернення: 28.04.2025).
17. Дроздова О. Г. Особливості організації обліку на підприємствах малого бізнесу в Україні. *The 6th International scientific and practical conference “Modern problems of science, education and society* (August 14-16, 2023). SPC “Sci-conf.com.ua”, Kyiv, Ukraine. 2023. С. 457–463.

18. Дудник В. М., Гарбінська-Руденко А. В., Яценко Ю. Г. Правові проблеми функціонування фінансової системи України в період дії воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. Вип. 2. С. 132–136.
19. Заяць О.І., Теплова Л.І. Диференціація ставок ПДФО в країнах-членах ЄС. *Науковий вісник УжНУ*. 2022. Вип. 42. С. 59-63.
20. Коломієць Г. С. Шляхи вдосконалення податкової системи України. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку*. 2023. С. 199–201.
21. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 28.04.2025).
22. Куценко Т. Ф. Бюджетно-податкова політика: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2005. 508 с.
23. Лещенко П. Моделювання впливу податкових важелів на розвиток малого бізнесу. *Економіка та суспільство*, 2024. (65). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-66> (дата звернення: 28.04.2025).
24. Лещенко Р. М. Суть та поняття податкової системи України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. № 6. С. 96–103. URL: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.6.16> (дата звернення: 28.04.2025).
25. Лобач О. М. Принципи права: особливості в податковому праві. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки* 1 (2018): 39-49.
26. Макарук О.В. Сутність, функції, елементи податків і принципи оподаткування в Україні. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2019. №1.
27. Мережко С. П., Ушолік Н. Р., Лизунова О. М. Порівняльний аналіз податкових систем зарубіжних країн та України. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 25. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/282> (дата звернення: 28.04.2025).

28. Назарова Т., Шевченко М. Місце податкового менеджменту в системі управління державними фінансами в умовах воєнного стану. *Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут": економічні науки*. 2022. Вип. 3. С. 38–41.
29. Пірог І. Податкова система України: сучасний стан та перспективи із врахуванням зарубіжного досвіду. *Управління, адміністрування та право: проблеми, тенденції, досягнення*. 2022. № 5. С. 96–101.
30. Податки під час війни: що змінилося для бізнесу. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/211250_podatki-pd-chas-vyni-shcho-zmnilosyadlya-bznesu (дата звернення: 28.04.2025).
31. Податкова система: Навчальний посібник / [Волохова І. С., Дубовик О. Ю., Слатвінська М. О. та ін.]; за заг. ред. І. С. Волохової, О. Ю. Дубовик. Харків: Видавництво «Діса плюс», 2019. 402 с.
32. Податкове право : курс лекцій / за ред. Лариси Герасименко та Ганни Козаченко. Київ. : НАВС, 2022. 194 с.
33. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/ed20150101> (дата звернення: 28.04.2025).
34. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 року № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення: 28.04.2025).
35. Руденко В.В. Ідентифікація функціональних складових фіскального механізму регулювання інвестиційного розвитку національної економіки. *Економіка та держава*. Вінниця, 2020. № 7. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/7_2020/12.pdf. (дата звернення: 28.04.2025).
36. Скрипник С., Боярова О., Дем'янишина О. Очікування бізнесу від нової системи оподаткування. *Економіка та держава*. 2022. № 1. С. 13–18.

37. Слатвінська М. Особливості становлення та етапи реформування податкової системи України. *Evropský časopis ekonomiky a managementu*. 2018. 4 (1). С. 34–44.
38. Слепцова Н. В., Кочура Л. В. Зарубіжний досвід оподаткування доходів фізичних осіб та реалії адміністрування пдфо в Україні. *Економіка та держава*. 2019. № 4. С. 82–85.
39. Соколовська А.М. Податкова система держави: теорія та практика становлення : автореф. дис. д.е.н. 2018. 488 с.
40. Становлення та розвиток податкової системи України: монографія. / авт. : М. Г. Волощук, І. І. Матьола, Т. О. Карабін, О. В. Білаш. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2021. 172 с.
41. Тарасова Є. Р. Міжнародна податкова конкуренція: виклики та можливості для України : бакалавр. диплом. робота : 072, Фінанси, банківська справа та страхування / Тарасова Єлизавета Русланівна ; наук. керівник Степура М. М. ; КНЕУ ім. Вадима Гетьмана, Ф-т фінансів, Каф. фінансів ім. Віктора Федосова. Київ, 2024. 72 с.
42. Трансформація податкової та обліково-аналітичної систем в контексті сучасних кризових явищ: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Чернівці (Україна, 20 травня 2021 р.). Чернівці: Технодрук, 2021. 379 с.
43. Турянський, Ю. І. Вплив податкового навантаження на макроекономічні показники розвитку України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство* / редкол.: Н. Н. Пойда-Носик (голов. ред.), Я. П. Дроздовський, К. С. Брензович та ін. Ужгород : Видавничий дім "Гельветика", 2020. Вип. 30. С. 189–193. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/30_2020ua/38.pdf (дата звернення: 28.04.2025).
44. Федорчак О. Є. Вплив цифровізації на ефективність податкових систем. *Академічні візії*. 2024. Вип. 30. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1159> (дата звернення: 28.04.2025).

45. Хомиченко М.І. Вплив податкової політики держави на розвиток окремих галузей економіки [Текст]: робота на здобуття кваліфікаційного ступеня магістра; спец.: 072 – фінанси, банківська справа та страхування / М.І. Хомиченко; наук. керівник Н.В. Котенко. Суми: СумД, 2020. 31 с.
46. Чернюк Т.В., Юрчишена Л.В. Система оподаткування в умовах війни: правовий та фінансовий аспекти. 2022. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/12852/12757>. (дата звернення: 28.04.2025).
47. Шило Ж. С. Реформування податкової системи України: проблеми та перспективи. *Вісник НУБГП. Серія «Економічні науки»*. 2023. С. 247–258.
48. Andrienko K., Artyukh O. Problematic aspects of the modern tax system of Ukraine. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 2023. 2(4). С. 1–10. URL: <https://doi.org/10.46299/j.isjmef.20230204.01> (дата звернення: 28.04.2025).
49. Financial system of Ukraine. Statista. 2024. URL: <https://www.statista.com/search/?q=Financial+system+of+Ukraine&p=1> (дата звернення: 28.04.2025).
50. Gaspar V., Hebous S., Mauro P. Tax Coordination Can Lead to a Fairer, Greener Global Economy. IMFBlog. April 12, 2022. URL: <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2022/04/12/blog041222-sm2022-fm-ch2> (дата звернення: 28.04.2025).
51. Hilton R., Platt D. Managerial accounting: creating value in a dynamic business environment. McGraw-Hill, 2020. 627 с.
52. Kimmel D., Weygandt J., Kieso D. Financial accounting: Tools for business decision making. John Wiley & Sons, 2020. 808 с.